

III. BANKACILIK SEKTÖRÜ RİSKLERİ

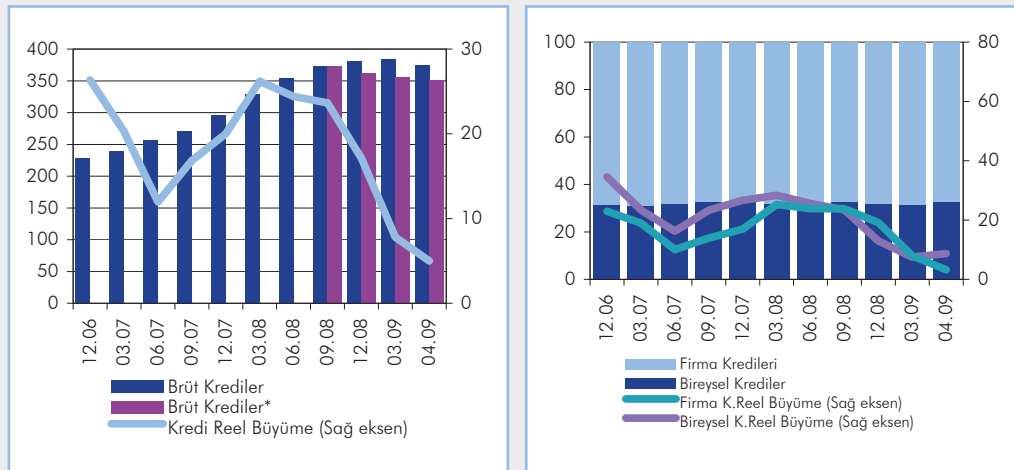
III.1. Kredi Riski ve Senaryo Analizi

III.1.1. Kredilerin Gelişimi

Bir yandan küresel piyasalarda yaşanan krizin etkisiyle bankacılık sektörünün yurtdışından fonlama imkanlarının daralması ve bu kaynakların maliyetlerinin yükselmesi ile sorunlu kredilerin artmasının yarattığı tedirginlik nedenleriyle kredi arzının azalması, diğer yandan yavaşlayan ekonomik aktiviteye bağlı olarak kredi talebindeki düşüş kredi hacminde azalışa neden olmuştur.

Bununla birlikte, son dönemde küresel risk algılamalarında gözlenen olumlu gelişmeler ve para politikası faiz oranlarındaki indirimlerin yurt içi piyasa faizlerine yansımaları sonucunda kredilerde sınırlı da olsa bir toparlanma görülmeye başlanmıştır.

Grafik III.1.
Brüt Kredilerin Gelişimi (Milyar TL, %) ^{1,2,3}

Kaynak: BDDK -TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

(3) Nisan 2009 verileri geçicidir.

(*) Eylül 2008-Nisan 2009 döneminde YP kredileri için 26 Eylül 2008 kuru sabit tutulmuştur.

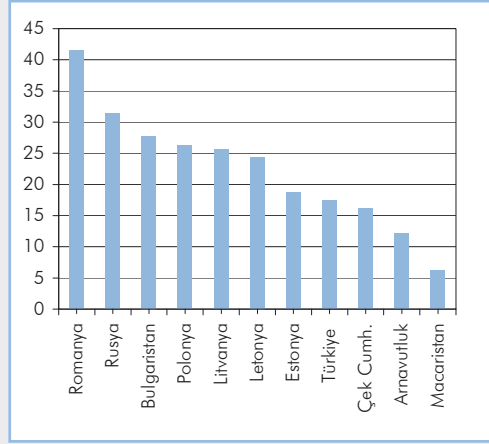
2008 yılının ilk çeyreğinden sonra ortaya çıkan kredi hacminin reel artış hızındaki yavaşlama, 2009 yılında da devam etmiştir. Bununla birlikte, Nisan ayında krediler yıllık bazda reel olarak yüzde 5 yükselişle 373,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.1).

Kredi hacminde, 2009 yılının Nisan ayı hariç artış görülmekle birlikte, 2008 yılının Eylül ayından sonraki kredi artışı, esas itibarıyla Türk Parasının değer kaybetmesi nedeniyle YP kredilerin TL karşılığının artmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim, 2008 yılı Eylül ayı döviz kuru sabit

tutulduğunda, Eylül 2008-Nisan 2009 döneminde toplam kredi hacminin gerilediği görülmektedir (Grafik III.1).

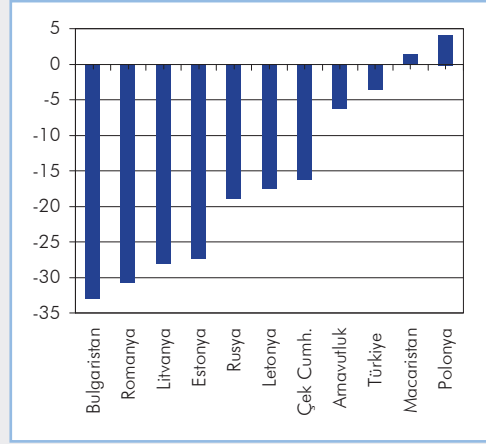
2008 yılının Eylül ayından itibaren firma ve bireysel kredilerin reel artış hızı düşerken, 2009 yılı Nisan ayında kamu bankalarının tüketici kredilerine yönelik kampanyalarının da etkisiyle, bireysel kredilerin reel artış hızında sınırlı bir yükselme görülmüştür (Grafik III.1).

Grafik III.2.
Seçilmiş Ülkelerde 2006-2008 Ortalama Reel Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: IMF International Financial Statistics

Grafik III.3.
Seçilmiş Ülkelerde 2008 ve 2007 Reel Kredi Büyümesi Farkı (Puan)

Kaynak: IMF International Financial Statistics

Bazı Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında, ülkemizde, son üç yıllık ortalama reel kredi büyümesinin ılımlı gerçekleştiği, 2007-2008 döneminde kredilerin reel artış hızındaki yavaşlamanın ise sınırlı kaldığı görülmektedir (Grafik III.2 ve Grafik III.3).

Tablo III.1. Seçilmiş Kredi Oranları^{1,2} (Milyon TL, %)

	2006	2007	09.08	2008	04.09
İlk 5 Banka					
Brüt Kredi Toplamı	127.494	162.452	204.063	211.543	202.265
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	56,0	54,9	54,8	55,5	54,1
TGA / Toplam Brüt Kredi	4,01	3,84	3,13	3,66	4,56
Kredi / Mevduat	79,9	88,8	93,6	89,4	86,3
İlk 10 Banka					
Brüt Kredi Toplamı	183.154	236.833	298.601	309.321	301.400
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	80,5	80,0	80,1	81,1	80,6
TGA / Toplam Brüt Kredi	3,83	3,63	3,03	3,54	4,39
Kredi / Mevduat	68,5	77,2	82,6	79,0	76,4
Sektör					
Brüt Kredi Toplamı	227.537	295.962	372.716	381.497	373.843
TGA / Toplam Brüt Kredi	3,76	3,50	3,12	3,68	4,60
Kredi / Mevduat	74,0	82,9	89,0	83,9	81,8

Kaynak : BDDK-TCMB

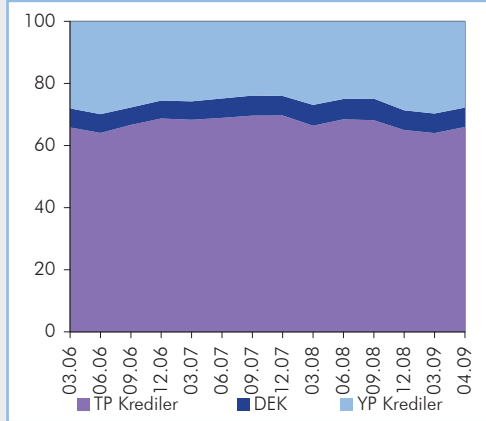
(1) Toplam brüt kredilerine göre ilk 5 ve 10 banka alınmıştır.

(2) Nisan 2009 verileri geçicidir.

2009 yılı Nisan ayı itibarıyla en fazla kredi kullandıran ilk 5 bankanın toplam krediler içerisindeki payı 2008 yılı Eylül ayına göre 0,7 puan azalırken, ilk 10 bankanın payı 0,5 puan artmıştır.

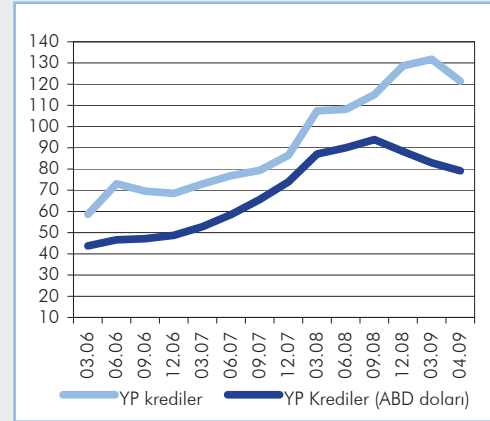
Bankacılık sektöründe kullanılan kredilerin son yıllarda artış eğiliminde olması nedeniyle yükselen mevduatın krediye dönüşüm oranında, 2008 yılı son çeyreğinden itibaren düşüş eğilimi görülmektedir. Mevduatın krediye dönüşüm oranı, 2008 yılı Eylül ayında yüzde 89 ile en yüksek değerine ulaşmış, kredi koşullarının sıkılaşmasına bağlı olarak bu tarihten itibaren azalmaya başlamış ve 2009 yılı Nisan ayında 7,2 puanlık düşüşle 81,8'e gerilemiştir (Tablo III.1).

Grafik III.4.
Kullanılan Kredilerin TP-YP Kompozisyonu
(%, TGA Hariç)¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) Nisan 2009 verileri geçicidir.

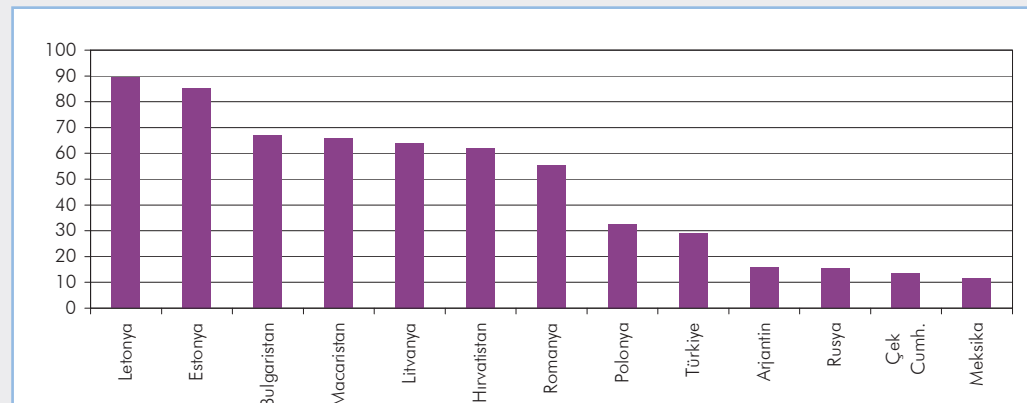
Grafik III.5.
Yabancı Para Kredilerin Gelişimi
(Milyar TL-ABD doları, TGA Hariç)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) Nisan 2009 verileri geçicidir.
(2) Bankamız ABD doları döviz alış kuru ile hesaplanmıştır.

Kullanılan kredilerin TP-YP kompozisyonu ve YP kredilerin gelişimi incelendiğinde; 2009 yılı Mart ayına kadar geçen sürede TL'nin değer kaybetmesi nedeniyle yabancı para⁷ kredilerin payının 2008 yılı Eylül ayına göre 4,1 puan arttığı görülmektedir. Ancak, Nisan ayında TL'nin değer kazanması ile birlikte YP kredilerin payı bir miktar düşerek yüzde 34 olmuş, tutarı ise 121,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, ABD doları cinsinden bakıldığında yabancı para kredilerde Eylül 2008 – Nisan 2009 döneminde yüzde 15,7 oranında düşüş yaşandığı görülmektedir (Grafik III.4 ve Grafik III.5).

Grafik III.6.
Seçilmiş Ülkelerde Döviz Cinsi Kredilerin Toplam Kredi İçindeki Payı (2008) (%)

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, April 2009

2008 yılı sonunda, döviz cinsi kredilerin toplam krediler içindeki payı yeni AB üyesi ülkelerde genellikle yüzde 50'nin üzerinde iken, söz konusu oran Türkiye'de yaklaşık yüzde 29 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.6).

⁷ Döviz endeksli krediler yabancı para krediler içerisinde değerlendirilmiştir.

Küresel kriz sürecinde döviz kurlarında gözlenen yüksek oynaklık, döviz cinsi kredilerin toplam krediler içindeki payının yüksek olduğu ülkelerin risk primlerinde artışa neden olmuş ve bu ülkelerin kırılganlığını artırmıştır. Ülkemizde bu tür kredilerin payının düşük olması, bankacılık sektörünün krizden olumsuz etkilenmesini sınırlandıran en önemli unsurlardan biridir.

Tablo III.2. Kullanılan Kredilerin Büyüklüklerine Göre Dağılımı (TGA Hariç, %)

	Kredi Tutarı				Müşteri Sayısı			
	2007	09.08	2008	03.09	2007	09.08	2008	03.09
1 Milyon TL'den Büyük	40,6	43,5	46,3	48,1	0,06	0,06	0,07	0,06
501 Bin TL-1 Milyon TL	5,0	4,8	4,3	4,0	0,06	0,06	0,06	0,05
101-500 Bin TL	13,6	12,6	11,4	10,6	0,56	0,56	0,60	0,53
51-100 Bin TL	7,8	7,6	7,2	6,9	0,89	0,94	1,03	0,96
51 Bin TL'den Küçük	33,1	31,5	30,9	30,4	98,43	98,38	98,25	98,40
Genel Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: BDDK-TCMB

Kredilerin büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; 2008 yılında ve 2009 yılı ilk çeyreğinde kredi grupları içinde sadece 1 milyon TL'den büyük kredilerin payında, yabancı para kredilerin ağırlığının fazla olmasının da etkisiyle, artış yaşandığı görülmektedir (Tablo III.2).

Tablo III.3. Kredilerin Vade Dağılımı (TGA Hariç, %)

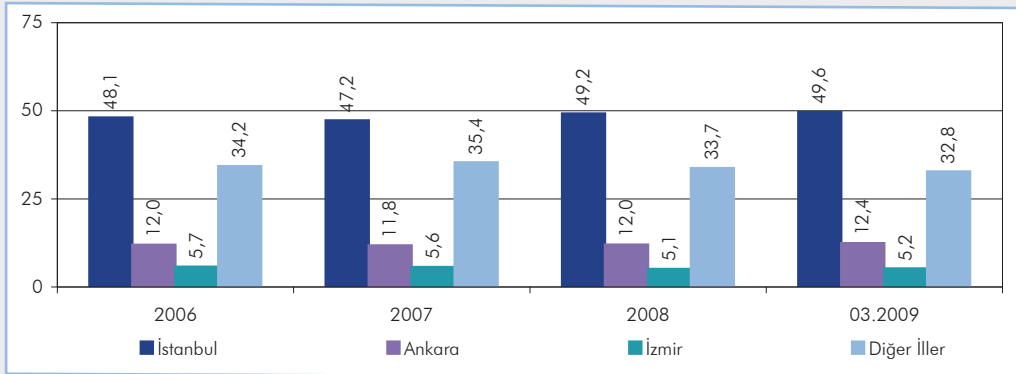
	2007	09.08	2008	03.09
Kısa Vadeli Krediler	45,9	44,6	42,8	42,0
Orta ve Uzun Vadeli Krediler ¹	54,1	55,4	57,2	58,0

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Bir yıldan uzun vadeli kredileri kapsamaktadır.

2008 yılı Eylül ayına kadar özellikle bireysel kredilerin toplam krediler içindeki payının artması ve bu kredileri oluşturan konut ve ihtiyaç kredilerinin büyük bölümünün 24 aydan uzun vadeli olması nedeniyle, uzun vadeli kredilerin payı artmıştır. 2009 yılının Mart ayı itibarıyla kredi koşullarının sıkılaşmasına rağmen eğilim değişmemiş ve söz konusu kredilerin payı yüzde 58'e yükselmiştir (Tablo III.3). Ancak, bu gelişmede TL'nin değer kaybı nedeniyle YP kredilerin değer artışı da rol oynamıştır.

Grafik III.7. Kredilerin İllere Göre Dağılımı (%)¹

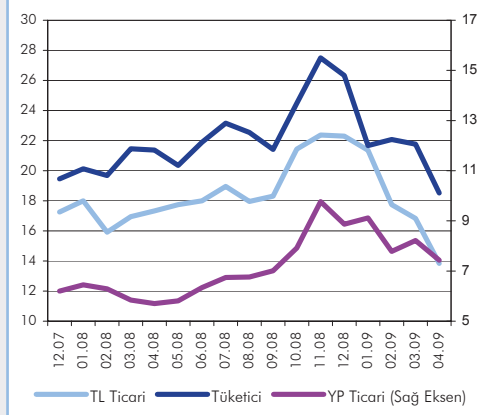

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin TL'nin (dahil), bireysel kredilerde ise 5 bin TL'nin üzerinde olan gerçek ve tüzel kişilere, bankalarca kullanılan kredi ve fon toplamından (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) oluşmaktadır. Tasfiye olunacak alacaklar faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir. Ekim 2007 döneminden itibaren tasfiye olunacak alacaklar herhangi bir limit olmaksızın firma bazında bildirim konusu yapılmaktadır.

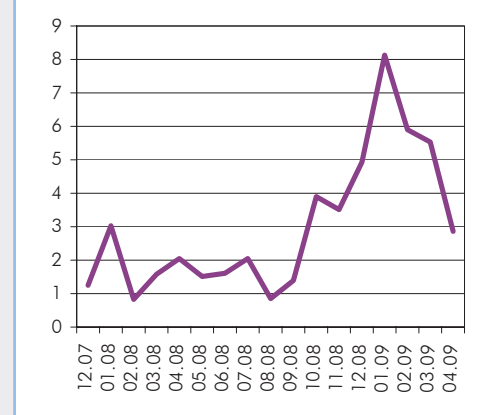
Kredilerin illere göre dağılımı incelendiğinde, 2008 yılı sonuna göre 2009 yılı Mart döneminde İstanbul, Ankara ve İzmir illerinin toplam krediler içerisindeki payında artış yaşandığı, diğer illerin payında ise azalış olduğu görülmektedir (Grafik III.7).

Grafik III.8.
Kredi Faiz Oranları (%)¹

Kaynak: TCMB
(1) Ağırlıklı ortalama akım faiz oranlarıdır.

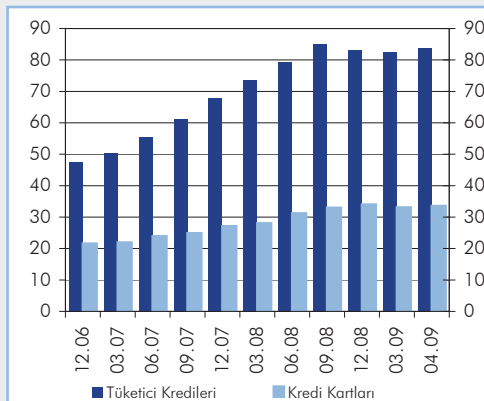
Grafik III.9.
Ticari Kredi Faizi-Mevduat Faizi Farkı (%)¹

Kaynak: TCMB
(1) Ağırlıklı ortalama akım faiz oranlarıdır.

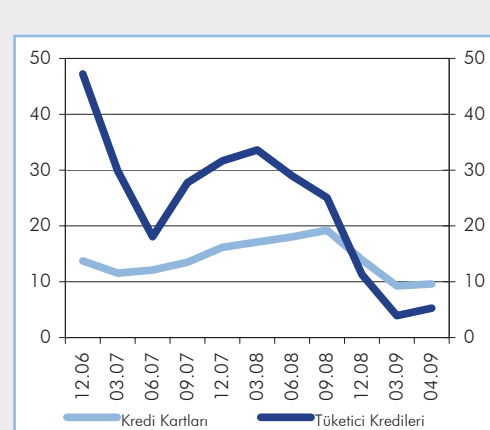
2008 yılı Ekim ayında bankacılık sektörünün kaynak maliyetlerindeki artış ve ekonomik aktiviteye ilişkin olumsuz beklentiler, kredi faiz oranlarında yükselişe neden olmuşsa da, Kasım ayından itibaren Bankamız faiz indirimlerinin etkisiyle faiz oranları tekrar gerilemiştir. 2009 yılı Nisan ayı itibarıyla, TL ticari kredi faiz oranı yüzde 13,8'e, tüketici kredisi faiz oranı ise yüzde 18,5'e düşmüştür (Grafik III.8). 2008 yılı Eylül ayından 2009 yılı Ocak ayına kadar ticari kredi faizi - mevduat faizi farkı önemli miktarda artmıştır. Bu gelişmede; artan TGA tutarları nedeniyle ayrılan karşılıkların karları düşürmesine bağlı olarak bankaların bu kaybı kredi faiz oranlarına yansıtmasının yanı sıra, mevduat ve krediler arasındaki vade uyumsuzluğunun artması da etkili olmuştur. Takip eden dönemde ise risk algılamalarındaki iyileşme, söz konusu farkta düşüşe neden olmuştur (Grafik III.9).

Grafik III.10.
Bireysel Kredilerin Gelişimi¹
(TGA Hariç, Milyar TL)

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) Nisan 2009 verileri geçicidir.

Grafik III.11.
Bireysel Kredilerin Reel Büyüme Hızları (%)^{1,2,3}

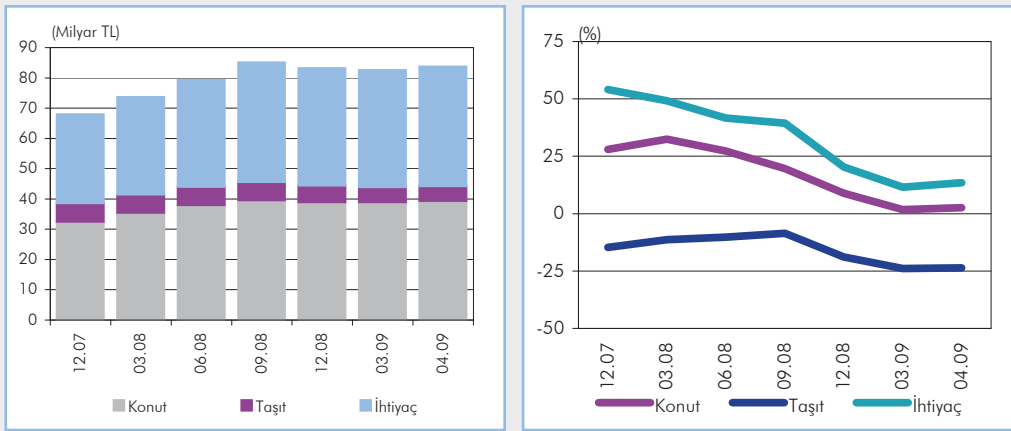
Kaynak: BDDK-TCMB
(1) TÜFE(1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.
(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.
(3) Nisan 2009 verileri geçicidir.

Tüketici kredisi ve kredi kartlarından oluşan bireysel krediler, 2008 yılı Eylül ayından 2009 yılı Mart ayına kadar gerilemekle birlikte, Nisan ayında sınırlı bir toparlanma göstererek

117,2 milyar TL olmuştur. 2009 yılı Nisan ayı itibarıyla tüketici kredileri yıllık yüzde 5,3 reel artışla 83,7 milyar TL'ye, kredi kartları⁸ yıllık yüzde 9,6 reel artışla 33,5 milyar TL'ye ulaşmıştır (Grafik III.10 ve Grafik III.11).

Diğer taraftan, 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla kredi kartları bakiyesinin yüzde 31,1'ini oluşturan faize tabi kısmı, 2009 yılı Mart ayında yüzde 38,7'ye yükselerek 12,5 milyar TL olmuştur (Grafik I.36). Kredi kartı faizlerinin tüketici kredilerine göre daha yüksek olması nedeniyle önümüzdeki dönemde borcunu ödeyemeyenlerin sayısında ve bankaların TGA tutarında artış yaşanabileceği düşünülmektedir.

Grafik III.12

Tüketici Kredilerinin Türlerine Göre Gelişimi ve Reel Büyüme Hızları (TGA Hariç, Milyar TL, %) ^{1,2,3}

Kaynak: BDDK-TCMB

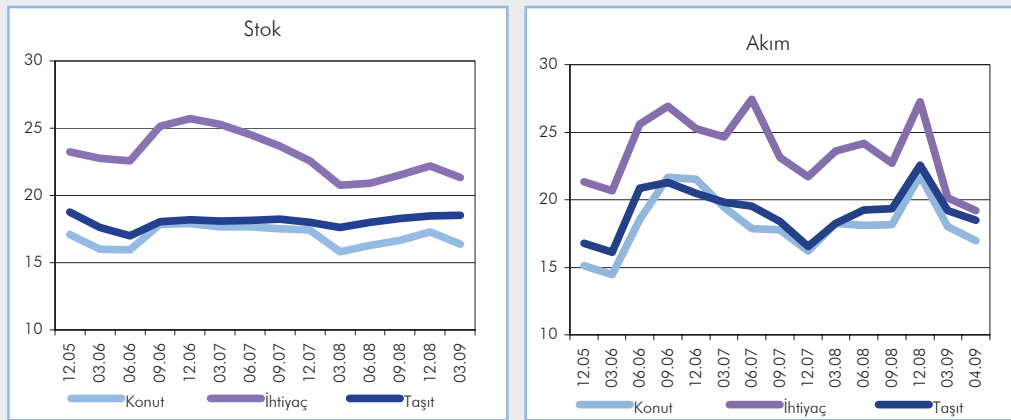
(1) İhtiyaç kredileri, konut ve taşıt kredisi dışında kalan diğer tüm tüketici kredilerini içermektedir.

(2) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(3) Nisan 2009 verileri geçicidir.

Tüketici kredileri türleri itibarıyla incelendiğinde, 2008 yılı ilk çeyreğinden itibaren konut ve ihtiyaç kredilerinin artış hızında gerileme yaşandığı, ancak Nisan ayında, mali destek paketlerinin etkisini göstermesi ve beklentilerin genel olarak iyileşmesiyle bir miktar arttığı görülmektedir. Taşıt kredileri ise 2007 yıl sonundan bu yana azalmaya devam etmektedir (Grafik III.12).

Grafik III.13

Tüketici Kredisi Faiz Oranları (%) ^{1,2}

Kaynak: TCMB

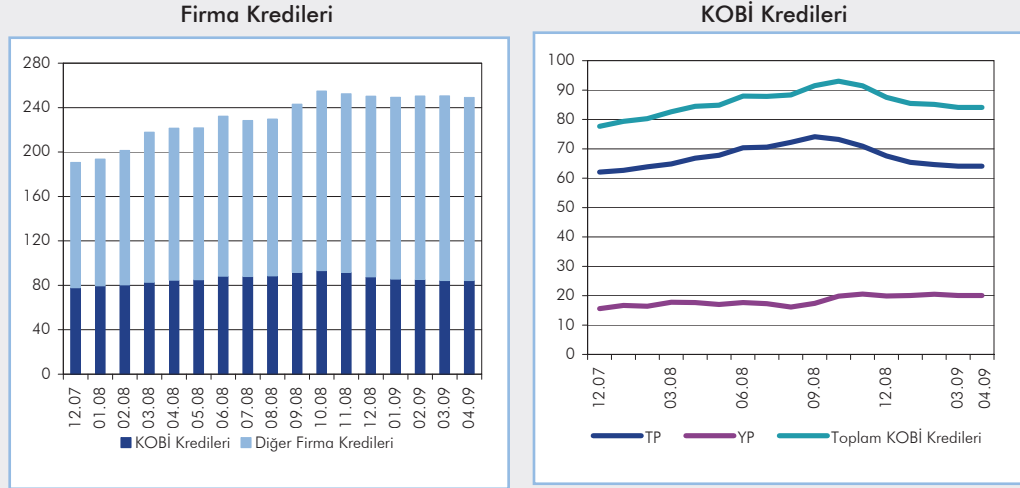
(1) İhtiyaç kredileri, konut, taşıt kredisi ve diğer krediler dışında kalan tüm tüketici kredilerini içermektedir

(2) Ağırlıklı ortalama faiz oranıdır.

⁸ Kredi kartları ile yapılan harcama tutarları ile nakit çekimlerinin kart hamili tarafından bankaya ödenmesine kadar ilgili nakdi kredi hesabında izlenen tutarı göstermektedir.

Yeni açılan kredilerin faiz oranlarını gösteren tüketici kredileri akım faiz oranlarına bakıldığında, 2008 yılının son çeyreğinde küresel krizin etkisiyle artış eğiliminde olan oranların 2009 yılının ilk çeyreğinde, Bankamızın hızlı faiz indirimleri ve alınan diğer önlemlerin etkisiyle azaldığı görülmektedir (Grafik III.13).

Grafik III.14.
Firma ve KOBİ Kredilerinin Gelişimi (TGA Hariç, Milyar TL) ^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) KOBİ kredilerinde 2009 yılı Nisan ayı verileri için 2009 yılı Mart ayı verileri sabit tutulmuştur.
(2) Nisan 2009 verileri geçicidir.

Kredi koşullarının sıkılaşmasının etkisiyle, 2008 yılı Ekim ayından itibaren kurlardaki artışa rağmen daralma gözlenen firma kredileri, 2009 yılı Nisan ayı itibarıyla 249,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılı Nisan ayında firma kredilerinin yüzde 33,7'sini oluşturan Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme (KOBİ)⁹ kredileri, Ekim 2008–Nisan 2009 döneminde yüzde 9,6 azalarak 84,1 milyar TL olmuştur. KOBİ kredilerindeki daralma diğer firma kredilerine göre daha fazla gerçekleşmiştir (Grafik III.14).

Tablo III.4. Firma Kredilerinin Sektörel Dağılımı (TGA Hariç, %)^{1,2}

	Krediler			YP Krediler/Toplam Krediler		
	2007	2008	03.09	2007	2008	03.09
1 Toptan ve Perakende Tic., Komisyon., Motorlu Araç Servis Hizm.	19,7	18,2	18,3	35,6	43,0	44,9
2 Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	8,5	8,2	8,3	58,3	62,1	62,8
3 Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	5,9	5,2	5,0	63,9	66,6	67,2
4 İnşaat	8,5	9,4	9,5	51,0	59,1	60,1
5 Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	5,8	5,3	5,1	43,5	50,7	54,3
6 Metal Ana San. ve İşlenmiş Mad. Ürt.	5,8	6,1	5,6	70,6	71,7	76,2
7 Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları	4,1	5,0	5,3	90,3	90,9	90,7
8 Tarım, Avcılık, Ormancılık	5,6	5,1	4,9	24,4	25,6	25,5
9 Makine ve Teçhizat San.	3,2	3,0	2,9	41,7	50,6	55,2
10 Otel ve Restoranlar (Turizm)	3,1	3,4	3,6	71,2	79,1	80,2
10 Sektör Toplamı	70,2	68,9	68,6	50,3	56,7	58,5

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin TL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir.

(2) Finansal aracılık sektörü hariçtir.

⁹ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" kapsamına giren firmaları içermektedir.

Bankamız Risk Merkezi verilerine göre, 2009 yılı Mart ayında seçilmiş on sektörün toplam firma kredileri içerisindeki payı azalmaya devam ederek yüzde 68,6 olarak gerçekleşmiştir. “Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri” yüzde 18,3 oranı ile firmalarca kullanılan toplam krediler içerisinde en büyük paya sahip sektördür. 2007 yılı sonuna göre “İnşaat”, “Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları” ve “Otel ve Restoranlar (Turizm)” sektörlerinin toplam firma kredilerinden aldığı paylar artış gösterirken, diğer sektörlerin payları azalmıştır. 2009 yılı Mart ayında yabancı para kredilerin toplam krediler içindeki payının artışında, Türk parasının değer kaybetmesi etkili olmuştur (Tablo III.4).

III.1.2. Tahsili Gecikmiş Alacakların Gelişimi

2008 yılı Eylül ayında 11,6 milyar TL olan tahsili gecikmiş alacaklar, yüzde 47,4 artışla 2009 yılı Mart ayında 17,1 milyar TL'ye yükselmiştir (Tablo III.5).

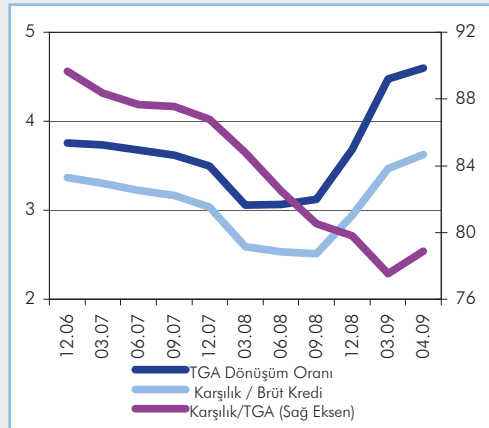
Tablo III.5. Toplam TGA'ların Dağılımı (Milyon TL)¹

	2006	2007	09.08	2008	03.09
Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar	1.210	1.441	2.044	3.305	4.363
Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar	879	1.814	2.543	3.078	4.361
Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar	6.461	7.090	7.047	7.670	8.423
Toplam TGA	8.550	10.345	11.633	14.053	17.147

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) İller Bankası hariçtir.

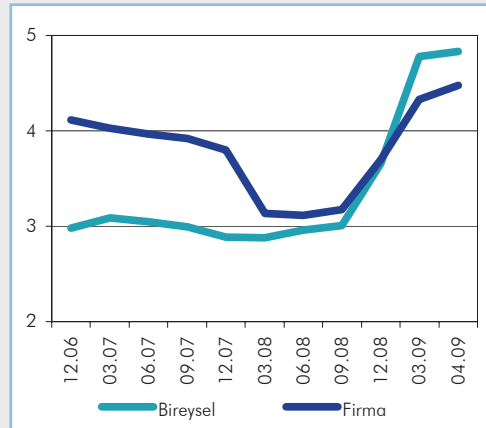
Toplam TGA'daki artışta “Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar” ve “Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklardaki” yükseliş etkili olmuştur (Tablo III.5).

Grafik III.15.
Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranı ve Karşılıkların TGA İçindeki Payı (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) Nisan 2009 verisi geçicidir.

Grafik III.16.
Bireysel¹ ve Firma Kredilerinin² TGA'ya Dönüşüm Oranı (%)³

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) Bireysel Krediler=Tüketici Kredileri + Kredi Kartları
(2) Firma Kredileri=Toplam Krediler - Bireysel Krediler
(3) Nisan 2009 verisi geçicidir.

Kredilerin yıllık artış hızı yavaşlarken, TGA tutarlarının önemli ölçüde artması, TGA dönüşüm oranının¹⁰ 2008 yılı Eylül ayındaki yüzde 3,1 seviyesinden, 2009 yılı Nisan ayında

¹⁰ Tahsili Gecikmiş Alacak Dönüşüm Oranı=Brüt Tahsili Gecikmiş Alacak (TGA)/Brüt Krediler

yüzde 4,6'ya yükselmesine neden olmuştur. Diğer yandan, tahsili gecikmiş alacaklar için ayrılan karşılıkların kredilere oranı artarken TGA'ya oranı düşmüştür (Grafik III.15).

Eylül 2008-Nisan 2009 döneminde bireysel kredilere ait TGA tutarı yüzde 62,8 artarak 5,9 milyar TL'ye, firma kredilerinin TGA tutarı ise yüzde 40,7 artarak 11,2 milyar TL'ye yükselmiştir. TGA dönüşüm oranları ise 2009 yılı Nisan ayında sırasıyla yüzde 4,8 ve yüzde 4,5 olmuştur (Grafik III.16).

Kutu 13.

Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılabacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

23 Ocak 2009 tarih ve 27119 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılabacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik" ile kredilerin sınıflandırılması ve ayrılabacak karşılıklar konusunda yeni imkanlar sağlanmıştır. 1 Ekim 2008 tarihinden geçerli olmak üzere yapılan değişiklikler şu şekilde özetlenebilir;

- Geri ödenmesi kuvvetle muhtemel bulunan ancak, mazur görülecek çeşitli nedenlerle anapara veya faiz ödemelerindeki gecikme süresi 30 günü geçmekle birlikte, 3. grupta sınıflandırılma için öngörülen gecikme süresi henüz dolmamış bulunan kredilerin de 2. grupta sınıflandırılmasına imkan tanınmıştır.
- Banka'nın içinde bulunduğu risk grubunu oluşturan kişilere kullanılan krediler hariç olmak üzere aynı risk grubunda bulunan kişilere kullanılan krediler Yönetmeliğin uygulamasında ayrı ayrı değerlendirilecektir.
- Bir kredi müşterisinin kredilerinden herhangi birinin yapılan sınıflandırma gereği donuk alacak olarak kabul edilmesi sebebiyle, aynı grupta sınıflandırılan kredilerden ödemelerinde gecikme olmayanların, donuk kredi olarak değerlendirilen kredi ya da krediler ile aynı grupta sınıflandırılarak raporlanmasına devam edilmesi ancak, ödemelerinde gecikme olmayanlar için özel karşılık ayrılmasının 1/3/2010 tarihine kadar bankaların ihtiyarına bırakılması ve donuk kredilerin ödemesi geciken tutarının ödenmesi halinde sorunsuz olarak nitelenen kredilerin, en az altı ay süreyle 2. grupta izlenmesi koşuluyla, 1. grupta sınıflandırılabilmesine imkan sağlanmıştır.
- 2. grupta sınıflandırılan kredilerin donuk alacak olarak sınıflandırılmaları öncesinde iki defa yeniden yapılandırılabilmesine ve donuk alacak olarak sınıflandırılmış olan kredilerin yeniden yapılandırılma sayısının, ödemelerin gecikmesinin geçici likidite sıkışıklığından kaynaklanması halinde, daha esnek koşullarla ikiden üçe çıkarılmasına izin verilmiş, ayrıca söz konusu kredilerin belirli oranlarda tahsilat yapılması halinde, daha kısa sürelerde donuk alacak grubunda bekletildikten sonra canlı krediler içinde sınıflandırılabilmelerine 1/3/2010 tarihine kadar olanak sağlanmıştır.
- Veriliş tarihinden itibaren 5 yıllık süre geçmiş olan çek defterlerinin her bir çek yaprağına ilişkin, 3167 sayılı Kanun ve ilgili mevzuattan kaynaklanan ödeme yükümlülükleri için genel karşılık ve özel karşılık oranlarının 1/4 oranında uygulanması benimsenmiştir.

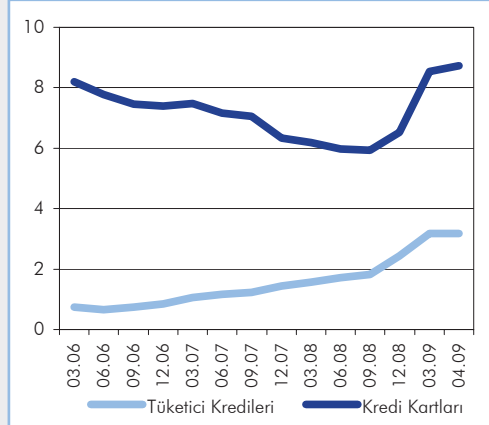
Tablo III.6.
Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranı

	2006	2007	2008	Son veri
ABD	0,8	1,4	2,3	Eylül
Brezilya	3,5	3,0	2,9	Ekim
Bulgaristan	2,2	2,1	2,4	Aralık
Çek Cumhuriyeti	3,6	2,7	3,1	Eylül
Hırvatistan	5,2	4,8	4,8	Eylül
İngiltere	0,9	0,9	-	Aralık
Macaristan	2,5	2,5	2,9	Aralık
Letonya	0,4	0,4	2,2	Aralık
Litvanya	1,0	1,0	1,1	Mart
Polonya	7,4	5,2	4,4	Eylül
Romanya	7,9	9,7	9,8	Haziran
Rusya	2,6	2,5	2,5	Eylül
Sırbistan	4,1	3,8	5,3	Aralık
Türkiye	3,8	3,5	3,7	Aralık

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, April 2009

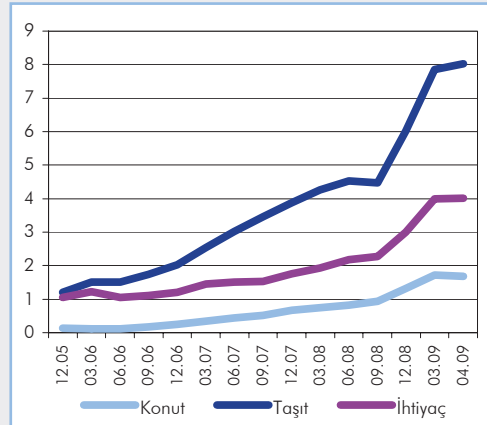
2008 yılında ülkemizde TGA dönüşüm oranı Polonya, Romanya, Sırbistan ve Hırvatistan'ın altında kalırken, diğer seçilmiş ülkelerin oranlarından daha yüksek seyretmiştir (Tablo III.6). Bununla birlikte, ülkemizde TGA dönüşüm oranlarının artışının gelişmiş bir çok ülke ile karşılaştırıldığında daha sınırlı kaldığı görülmektedir.

Grafik III.17.
Bireysel Kredilerin TGA Dönüşüm Oranı (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) Nisan 2009 verileri geçicidir.

Grafik III.18.
Tüketici Kredileri TGA Dönüşüm Oranı (%)^{1,2}

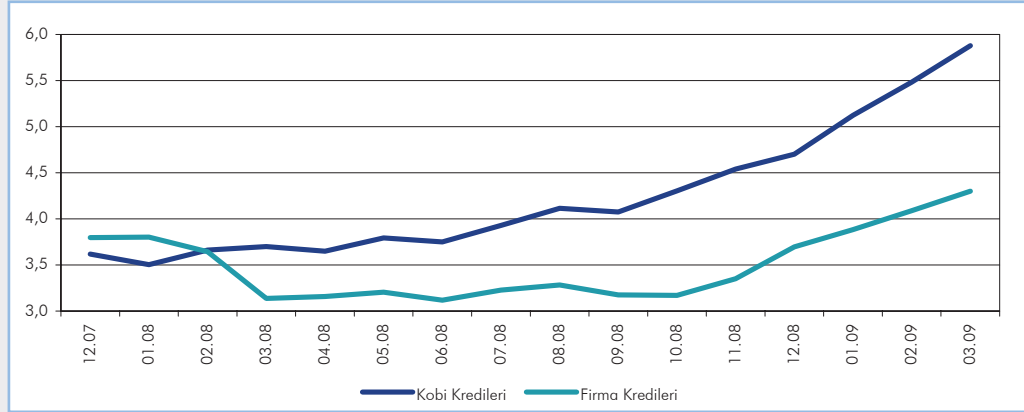

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) İhtiyaç kredileri, konut ve taşıt kredisi dışında kalan diğer tüm tüketici kredilerini içermektedir.
(2) Nisan 2009 verileri geçicidir.

Tüketici kredilerinin TGA dönüşüm oranı artışını sürdürerek 2009 yılı Nisan ayı itibarıyla yüzde 3,2'ye yükselmiş, Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun çıkışından beri düşüş eğiliminde olan kredi kartı TGA dönüşüm oranı ise 2008 yılı Eylül ayından itibaren artmaya başlamış ve 2009 yılı Nisan ayında yüzde 8,7 olmuştur (Grafik III.17). 2008 yılı Eylül ayına göre tüketici kredilerinin türlerine göre TGA dönüşüm oranlarında en yüksek artış 3,5 puan ile taşıt kredilerinde yaşanmış ve 2009 yılı Nisan ayında söz konusu oran yüzde 8 olarak gerçekleşmiştir.

Konut kredileri ve ihtiyaç kredilerinin TGA dönüşüm oranları ise sırasıyla yüzde 1,7 ve yüzde 4'e yükselmiştir (Grafik III.18).

Grafik III.19.
Firma ve KOBİ Kredilerinin TGA'ya Dönüşüm Oranı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

KOBİ kredilerinin TGA dönüşüm oranı 2007 yıl sonunda yüzde 3,6 iken, 2008 yılı Eylül ayında yüzde 4,1'e, 2009 yılı Mart ayında ise yüzde 5,9'a yükselmiştir (Grafik III.19). KOBİ kredilerinin TGA dönüşüm oranlarındaki artışın firma kredisi TGA dönüşüm oranlarından daha hızlı gerçekleşmesi, krizin KOBİ'ler üzerindeki olumsuz etkisinin daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo III.7.
Firma Kredilerinin Sektörel Bazda TGA Dönüşüm Oranları (%)¹

	2007	09.08	2008	03.09	
1	Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	11,7	9,8	10,1	11,0
2	Tarım, Avcılık, Ormançılık	3,2	3,7	4,2	5,1
3	Toptan ve Perakende Tic., Komisync., Motorlu Araç Servis Hizm.	3,3	3,3	4,0	4,8
4	Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	4,7	3,2	4,4	4,8
5	Otel ve Restoranlar (Turizm)	2,4	2,5	2,6	2,7
6	İnşaat	2,4	2,3	2,6	3,2
7	Makine ve Teçhizat San.	2,1	1,7	2,1	2,5
8	Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	1,2	1,4	1,7	2,0
9	Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	1,1	0,9	1,2	1,8
10	Elektrik Gaz ve Su Kaynakları	0,1	0,1	0,1	0,1
	10 Sektör Toplamı	3,2	3,0	3,4	3,8

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimler esas alınarak hesaplanmış olup, kredi limiti veya riskleri toplamı 10 bin TL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara, bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Ekim 2007 döneminden itibaren tasfiye olunacak alacaklar herhangi bir limit olmaksızın firma bazında bildirim konusu yapılmaktadır.

Bankamız Risk Merkezi verilerine göre, 2009 yılı Mart ayında "Elektrik Gaz ve Su Kaynakları" sektörü dışındaki sektörlerde kredilerin azalmasına bağlı olarak, TGA'ya dönüşüm oranlarında 2008 yılı Eylül ayına göre artış görülmektedir (Tablo III.7). Söz konusu dönemde en büyük artış 1,6 puan ile "Gıda, Meşrubat ve Tütün San." sektöründe gerçekleşmiştir.

Tablo III.8.
Firma Kredilerinin Temerrüde Düşme Oranları (Adet, %) ^{1,2}

	2007	09.08	2008	03.09
1 Toptan ve Perakende Tic., Komisyonc., Motorlu Araç Servis Hizm.	14,4	11,4	14,4	15,5
2 Tarım, Avcılık, Ormancılık	9,9	10,0	10,3	11,0
3 Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	10,9	9,5	11,6	12,7
4 Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	8,1	6,8	9,0	10,7
5 İnşaat	7,2	7,0	8,5	9,7
6 Otel ve Restoranlar (Turizm)	5,9	6,2	7,8	8,9
7 Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları	4,1	5,0	6,1	7,1
8 Makine ve Teçhizat San.	3,9	4,5	5,5	6,5
9 Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	4,4	4,6	5,9	7,3
10 Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	3,0	3,5	4,6	5,3
10 Sektör Toplamı	10,8	9,5	11,2	12,3
Firmalar Toplamı	10,1	9,0	10,8	11,7

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimler esas alınarak hesaplanmış olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin TL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara, bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir, Ekim 2007 döneminden itibaren Tasfiye Olunacak Alacaklar herhangi bir limit olmaksızın firma bazında bildirim konusu yapılmaktadır.

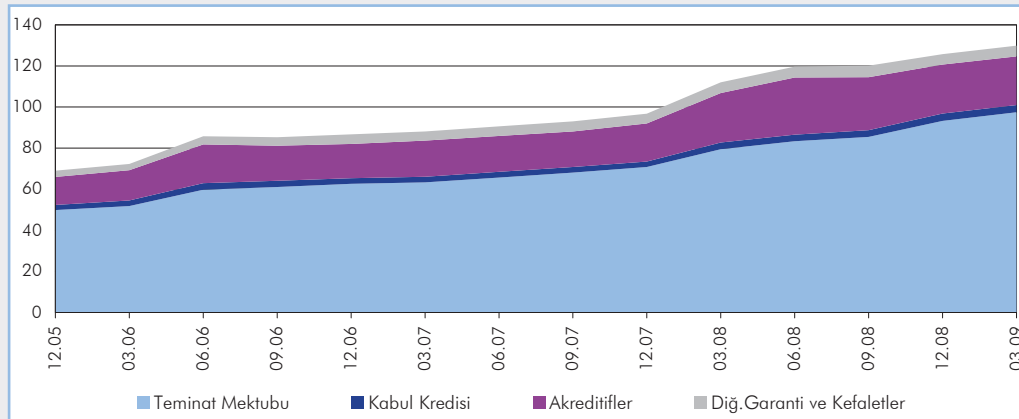
(2) Finansal aracılık sektörü hariçtir.

Sektörel bazda, TGA hesaplarında izlenen firma adedinin toplam firma adedine bölünmesi suretiyle hesaplanan temerrüde düşme oranı, 2009 yılı Mart ayında tüm sektörler için yüzde 11,7'ye yükselmiştir (Tablo III.8).

2009 yılı Mart ayı itibarıyla "Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri" ve "Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi" sektörlerine ait temerrüde düşme oranları seçilmiş 10 sektör ortalamasının üzerindedir (Tablo III.8).

III.1.3. Gayrinakdi Kredilerin Gelişimi

Grafik III.20
Gayrinakdi Kredilerin Türlerine Göre Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların gayrinakdi kredi ve yükümlülüklerinden oluşan bilanço dışı yükümlülüklerinin toplam bilanço büyüklüğüne oranı, Eylül 2008–Mart 2009 döneminde nispeten yatay seyrederek 2009 yılı Mart ayında yüzde 17,3 olarak gerçekleşmiştir.

Büyük ölçüde teminat mektupları ve akreditiflerden oluşan gayrinakdi kredilerin nakdi kredilere oranı 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 33,3 iken, 2009 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 34,1 olmuştur (Grafik III.20).

III.1.4. Kredi Riski Senaryo Analizi

Bankacılık sektörünün maruz kalabileceği kredi riskini değerlendirmek amacıyla 2009 yılı Mart ayı itibarıyla bankaların TGA dönüşüm oranlarında meydana gelebilecek artışlar neticesinde SYR'lerinin nasıl etkileneceği incelenmiştir.

Bu çerçevede;

i) Bankacılık sektörünün kredi tutarının artmadığı,

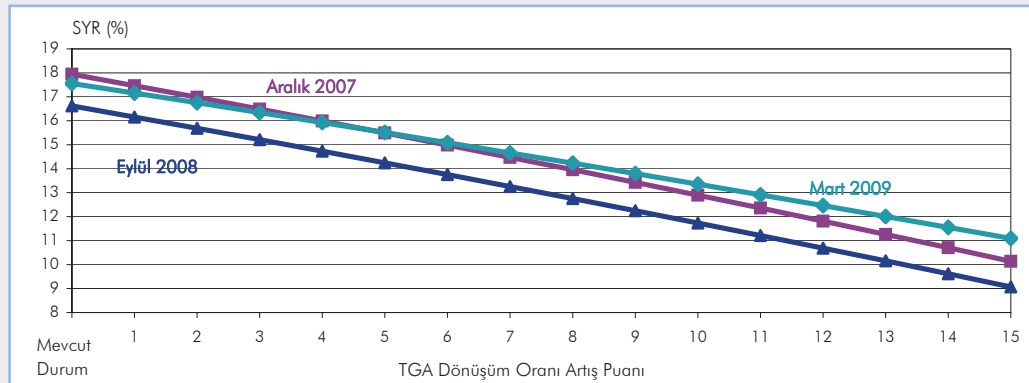
ii) Şoklar sonucu oluşan TGA'ların bankaların mevcut donuk alacak sınıflamaları oranında dağıldığı, şok öncesi TGA'sı bulunmayan bankaların şok sonrası yeni oluşacak TGA'larının tahsil imkanı sınırlı krediler olarak sınıflandırılarak yüzde 20 karşılık ayrıldığı,

iii) Şok sonrası oluşan yeni TGA'ların şok öncesi SYR hesaplamasında yüzde 100 risk ağırlıklı krediler arasında yer aldığı ve

iv) Sektörün risk ağırlıklı aktif ve özkaynak toplamında şoklar haricinde bir değişiklik olmadığı

varsayımları altında senaryo analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ek karşılıklar hesaplanırken teminat tutarları dikkate alınmamıştır.

Grafik III.21.
Kredi Şoklarının Sektörün SYR'sine Etkileri (%)¹

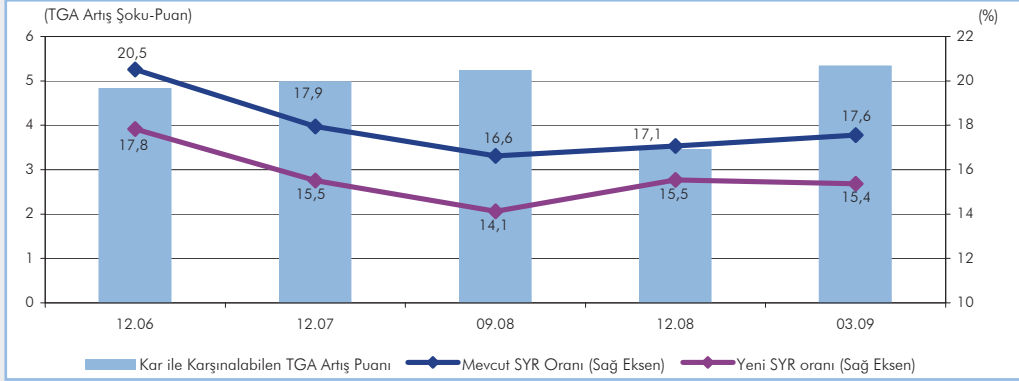
Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Birleşik Fon Bankası, İller Bankası ve kredi portföyü bulunmayan bankalar hariç tutulmuştur.

Uygulanan senaryo analizi ile 1-15 puanlık TGA dönüşüm oranı artış şoklarının bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu üzerinde yaratacağı etkiler incelenmiştir¹¹. Buna göre, TGA dönüşüm oranına uygulanan 15 puanlık artış şoku, küresel krizin ülkemize yansımaya başladığı Eylül 2008 döneminde sektörün SYR'sini yaklaşık 7,55 puan azaltırken, 2009 yılı Mart ayı itibarıyla yaklaşık 6,5 puan azaltmaktadır. Uygulanan azami şok sonucu sektörün SYR'si yasal sınır olan yüzde 8'in üzerinde kalmakla birlikte, yüzde 11,1 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, 13 puana kadarki şoklarda sektörün SYR'si hedef rasyo olan yüzde 12'nin üstünde kalmaktadır (Grafik III.21).

¹¹ Kredilerin donuk alacak olarak sınıflandırılması ve ayrılan ek karşılıklar sonrasında, şok sonrası sermaye yeterlilik rasyosu (Özkaynaklar – Ek Karşılıklar) / (Risk Ağırlıklı Aktifler Toplamı – Ek Karşılıklar) x 100 şeklinde hesaplanmıştır.

Grafik III.22.
Kredi Şokunun Sektörün Karlılığına Etkisi^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Birleşik Fon Bankası, İller Bankası ve kredi portföyü bulunmayan bankalar hariç tutulmuştur.
(2) Yıllıklanmış kâr ile karşılanamayan TGA artış sonucu oluşan SYR oranı hesaplanmıştır.

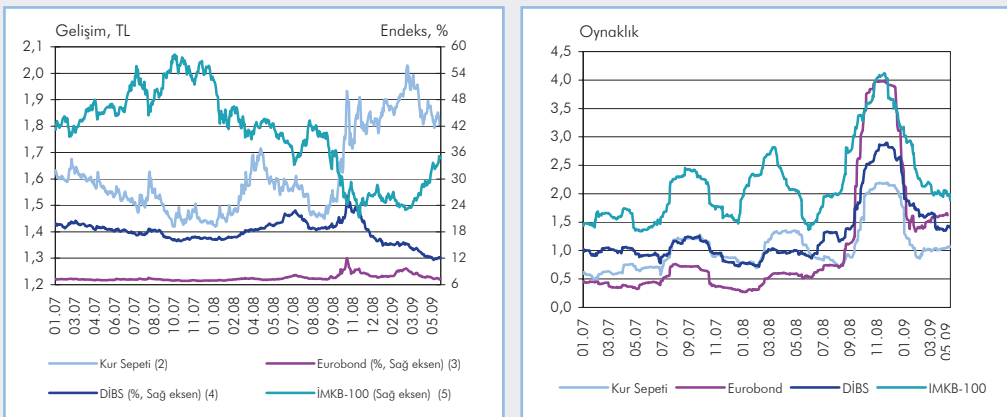
Bankacılık sektörünün net karı ile ne kadar TGA artışının karşılanabildiği incelendiğinde, 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla 5,2 puana kadarki TGA artışının o dönemin net karı ile karşılanabildiği, 2008 yılı sonunda ise karla karşılanabilen TGA artışının 3,5 puana gerilediği görülmektedir. Ancak, 2009 yılı ilk çeyreğinde sektörün karlılığındaki yükseliş, net kar tutarı ile karşılanabilecek TGA artışını 5,3 puana yükseltmiştir (Grafik III.22).

III.2. Piyasa Riski ve Senaryo Analizleri

Faiz riski ve kur riskine ilişkin gelişmelerin banka bilançoları üzerindeki etkilerinin incelendiği bu bölümde, varsayıma dayalı iki senaryonun da etkileri analiz edilmiştir.

III.2.1. Piyasa Riski Gelişmeleri

Grafik III.23.
Döviz Kurları, Faiz Oranları ve Hisse Senedi Fiyatlarındaki Gelişmeler ve Oynaklıklar¹

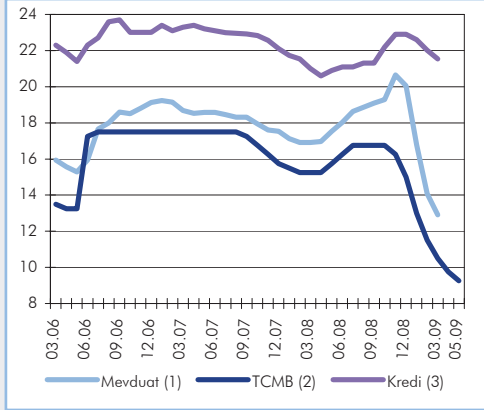

Kaynak: TCMB

(1) Oynaklığın hesaplanmasında, ilgili piyasa enstrümanının günlük logaritmik getirisinin standart sapması (60 iş günlük hareketli ortalama) esas alınmıştır.
(2) Kur sepeti, yüzde 50 ABD doları ve yüzde 50 Euro'dan oluşmaktadır.
(3) 2030 vadeli ABD doları cinsinden Eurobond faiz oranı esas alınmıştır.
(4) Ölçüt tahvilin bileşik faiz oranı esas alınmıştır.
(5) İMKB-100 endeksi 1.000'e bölünerek hesaplanmıştır.

Küresel kriz sürecinde tüm ekonomilerde olduğu gibi ülkemiz finansal piyasalarında da oynaklık yükselmiştir. Türk lirası, gelişmekte olan ülke ekonomilerinin para birimlerinde olduğu gibi 2008 yılı Eylül ayından itibaren değer kaybetmeye başlamış, Mart ayının ortalarından itibaren ise yeniden bir miktar değer kazanmıştır. Benzer şekilde İMKB endeksi de 2009 yılı Ağustos ayından itibaren önemli oranda düşmüş, 2009 yılı Mart ayı ortalarından itibaren ise yükselişe geçmiştir. DİBS faiz oranları 2008 yılı Kasım ayından itibaren Bankamız faiz indirimine paralel şekilde inmiş, 2009 yılı Mayıs ayı itibarıyla ortalama yüzde 12 olarak gerçekleşmiştir. DİBS faizlerindeki gelişmenin diğer göstergelere göre daha hızlı olumluya dönmesinde, esas itibarıyla bankaların kredi verme iştahındaki azalmaya bağlı olarak daha sağlam bir yatırım aracı olarak görülen DİBS alımına yönelmeleri etkili olmuştur (Grafik III.23).

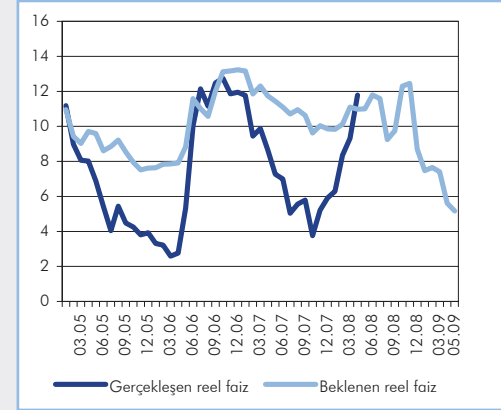
Grafik III.24.
Faiz Oranları (%)

Kaynak: TCMB

- (1) Bankacılık sektörü ağırlıklandırılmış 3 ay vadeli "stok TL mevduat" faiz oranı.
(2) TCMB gecelik (O/N) borç alma faiz oranı.
(3) Bankacılık sektörü ağırlıklandırılmış "stok TL kredi" faiz oranı.

Grafik III.25.
Beklenen¹ ve Gerçekleşen² DİBS Reel Faizleri³ (%)

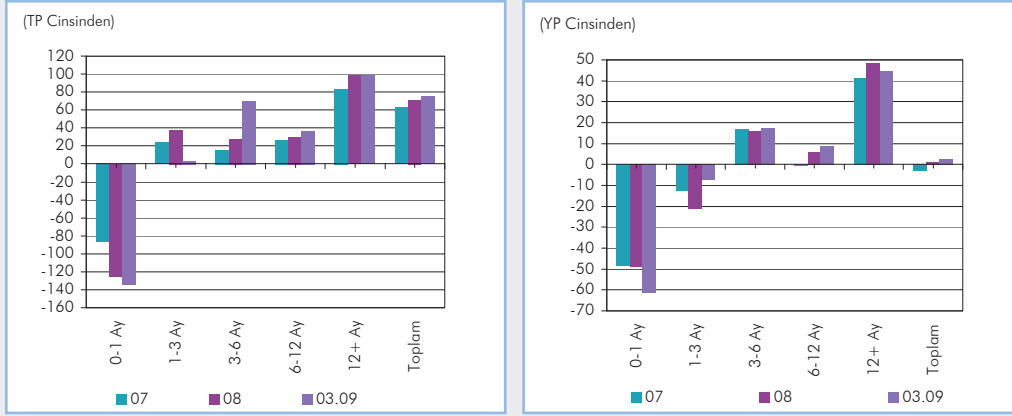
Kaynak: TCMB, İMKB ve TÜİK verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

- (1) Beklenen reel faiz oranı = $\frac{(1 + \text{nominal faiz oranı})}{(1 + \text{beklenen enflasyon oranı})} - 1$ * 100
(2) Gerçekleşen reel faiz oranı = $\frac{(1 + \text{1 yıl önceki nominal faiz oranı})}{(1 + \text{gerçekleşen enflasyon oranı})} - 1$ * 100. Beklenen enflasyon oranı olarak, Merkez Bankasının yayımladığı aylık Beklenti Anketinde yer alan yıllık beklenen TÜFE rakamları alınmıştır.
(3) DİBS faizleri ölçüt kağıdın aylık ortalama faiz oranlarıdır.

Ekonomik faaliyetlerdeki yavaşlamanın etkisiyle toplam talepteki yavaşlamanın ve emtia fiyatlarındaki hızlı gerilemenin enflasyonda sert bir düşüşe yol açacağı öngörüsünden hareketle, Merkez Bankası gecelik borçlanma faiz oranını, 2008 yılı Kasım ayından 2009 yılı Mayıs ayına kadar toplam 7,5 puan indirmiştir.

Politika faiz oranlarındaki indirimlere paralel olarak 2008 yılı Kasım ayından itibaren mevduat faiz oranları da düşüş göstermiş, kredi faiz oranlarındaki azalış ise mevduat kadar belirgin gerçekleşmemiştir (Grafik III.24).

2008 yılı Kasım ayından itibaren faiz oranlarındaki düşüşe bağlı olarak beklenen DİBS faiz oranı önemli bir düşüş göstermiş, 2009 yılı Mayıs ayı itibarıyla yüzde 5,1 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.25).

Grafik III.26. Bankacılık Sektörünün Faize Duyarlı Açık (Fazla) Gelişimi (Milyar TL)^{1,2}

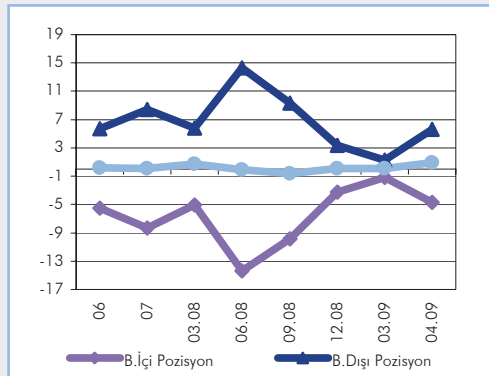
Kaynak: TCMB-BDDK

(1) Yeniden fiyatlama dönemine kalan gün sayısı esas alınmıştır.

(2) TMSF bankası hariç tutulmuştur.

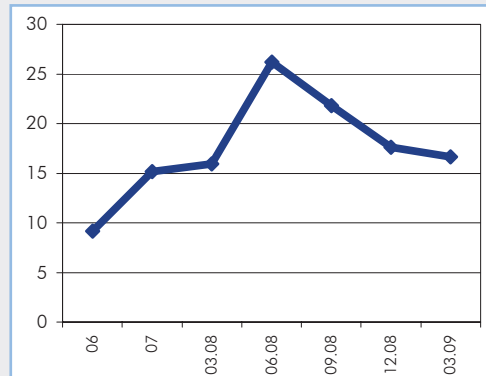
Bankacılık sektörünün yeniden fiyatlama dönemine kalan gün sayısına göre, Türk parası ve yabancı para cinsinden faize duyarlı açıkları, önceki dönemlerde olduğu gibi 0-1 ay vadede yoğunlaşmakta ve söz konusu vade diliminde 2009 yılı Mart ayı itibarıyla önceki yıllara kıyasla açık tutarında artış görülmektedir (Grafik III.26).

2009 yılı Mart ayı itibarıyla bankacılık sektörü Türk parasında 0-1 ay vade diliminde, yabancı parada ise 0-1 ve 1-3 ay vade dilimlerinde pozisyon açığı taşımakta olup, uzun vadede pozisyon fazlası bulundurmaktadır. Toplamda ise Türk parası ve yabancı para cinsinden faize duyarlı pozisyon fazlası bulunmaktadır (Grafik III.26).

Grafik III.27. Bankacılık Sektörünün Yabancı Para Pozisyonunun Gelişimi¹ (Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK

(1) Katılım Bankaları dahildir.

Grafik III.28. Karşı Para Kodu TL Olan Swap Para ve Faiz Alım İşlemleri^{1,2} (Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Konut kredisi kullanan bankalar alınmıştır.

(2) Katılım Bankaları hariçtir.

Bankacılık sektörünün yabancı para net genel pozisyonu denk pozisyona yakın seyretmektedir (Grafik III.27).

Yabancı para cinsinden kaynaklarını başta swap olmak üzere türev ürünleri kullanarak Türk lirası kredilere dönüştüren ve bu nedenle bilanço içinde açık pozisyon, bilanço dışında fazla pozisyon taşıyan bankacılık sektörünün bu eğilimi, 2008 yılının son aylarında uluslararası likidite koşullarının etkisiyle değişmiştir. Ancak, küresel finansal piyasalardaki olumlu havanın

da etkisiyle 2009 yılı Nisan ayında bankacılık sektörünün bilanço içi açık pozisyonu ve bilanço dışı fazla pozisyonu tekrar artış eğilimine girmiştir (Grafik III.27, Grafik III.28).

Bilanço içi açık pozisyonunu bilanço dışı pozisyon fazlasıyla dengeleyen bankacılık sektörünün, karşı para kodu TL olan (TL/döviz olarak yapılan) seçilmiş türev varlıkları toplamı 2009 yılı Mart ayı itibarıyla yaklaşık 26,5 milyar ABD doları olup, bunun 23 milyar ABD dolarlık kısmı mali sektör kuruluşlarıyla yapılmıştır (Grafik III.28).

III.2.2. Senaryo Analizleri

III.2.2.1. Faiz ve Kur Artışları

Bu bölümde, faiz ve kur artışlarının birbirinden bağımsız olarak gerçekleşmeleri durumunda bankacılık sektörüne ayrı ayrı ve toplam etkilerini incelemek amacıyla, geçtiğimiz Raporda küresel krizin etkileri göz önüne alınarak şok miktarları yenilenen iki Senaryo uygulanmıştır.

Senaryo A'da Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybettiği, Türk parası cinsinden faizlerin 6 puan, yabancı para cinsinden faizlerin 5 puan arttığı ve Eurobond fiyatlarının yüzde 15 azaldığı durum incelenmektedir.

Senaryo B'de ise Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 40 değer kaybettiği, faiz artışlarının Senaryo A'dakinin 2 katı düzeyinde gerçekleştiği ve Eurobond fiyatlarının yüzde 25 azaldığı durum ele alınmıştır.

Döviz kuru artışlarının sektöre etkileri hesaplanırken bankaların YPNGP verileri kullanılmış, faiz artışlarının sektöre olan etkilerinin hesaplanmasında ise standart yöntemin tamamlayıcısı olan ve Basel Bankacılık Komitesi'nin uygulanmasını önerdiği yeniden fiyatlandırma yöntemi uygulanmıştır. Bu çerçevede, bankaların yeniden fiyatlama dönemine göre 0-1, 1-3 ve 3-6 ay vade dilimlerindeki faize duyarlı aktifleri ve pasifleri arasındaki fark tutarları kullanılmıştır.

Tablo III.9. Faiz ve Kur Artış Senaryoları

	SENARYO A	SENARYO B
A. Kur Artışı	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybetmesi	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 40 değer kaybetmesi
B. Faiz Artışı - TP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 6 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması	0-1, 1-3 ve 3-6 ay vadeli faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 12 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması
C. Faiz Artışı - YP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 5 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması	0-1, 1-3 ve 3-6 ay vadeli faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 10 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması
D. TP Ticari Portföy ¹	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 6 puan artması	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 12 puan artması
E. Eurobond Portföyü	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 15 değer kaybetmesi	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 25 değer kaybetmesi

(1) Ticari portföy, gerçeğe uygun değer farkı kar/zarara yansıtılan menkul değerler ile satılmaya hazır menkul değerlerden oluşmaktadır.

Yeniden fiyatlandırmaya dayalı senaryo analizlerinde,

- Bankaların varlık ve yükümlülüklerinin faiz duyarlılığının analiz dönemi boyunca değişmediği,

- Vadesiz mevduatların faize duyarlı olmadığı,
- Yeni kaynak giriş-çıkışının olmadığı ve
- Faiz artışlarının senaryo A'da 3 ay; senaryo B'de 6 ay süreceği, varsayılmıştır.

Ayrıca, faiz artışlarının ticari portföyde yer alan Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetler ve Eurobond portföyünde yaratacağı değer kayıpları da hesaplanmıştır.

Tablo III.10. Piyasa Riski Senaryo Analizi Sonuçları¹ (Milyon TL)

	Senaryo A			Senaryo B		
	2007	09.08	03.09	2007	09.08	03.09
A. Kur Artışı						
a. Toplam Kâr (Zarar)	7,3	-325,5	147,8	9,7	-434,0	197
Kâr (Zarar) /Özkaynaklar (%)	0,0	-0,4	0,2	0,0	-0,6	0,2
b. Kâr Eden Bankalar	226,5	155,7	352,5	302,0	207,5	470
c. Zarar Eden Bankalar	-219,2	-481,1	-204,8	-292,3	-641,5	-273
Zarar Ed. Bank. Zarar Top./Özk. (%)	-0,1	-1,2	-0,5	-0,7	-1,6	-0,7
B. Faiz Artışı						
a. TP	-466,0	-1.393,6	-1.449,8	-1.002,8	-1.532,4	-1.621,8
b. YP	-425,7	-466,6	-547	-818,6	-1.345,3	-1.338
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr (Zarar) (a+b)	-891,7	-1.860,1	-1.996,8	-1.821,4	-2.877,7	-2.959,8
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr (Zarar)/ Özk. (%)	-1,3	-2,4	-2,4	-2,7	-3,8	-3,5
C. TP Ticari Portföyü²						
Faiz Artışı Kaynaklı Değer Azalışı	-2.342,0	-2.089,9	-1.754	-4.379,7	-3.914,6	-3.291,9
Faiz Artışı Kay. Değ. Azalışı/Özk. (%)	-3,5	-2,7	-2,1	-6,5	-5,1	-3,9
D. Eurobond Portföyü						
Değer Azalışı	-2.088,0	-2.627,6	-2.135	-3.480,0	-4.379,3	-3.558,4
Değer Azalışı/Özkaynak (%)	-3,1	-3,5	-2,5	5,2	-6,3	-4,2
E. Toplam						
Kâr (Zarar)	-5.314,4	-6.902,9	-5.738	-9.671,4	-11.603,2	-9.613,1
Kâr (Zarar)/Özkaynak (%)	-7,9	-9,1	-6,8	-14,4	-15,2	-11,4
Sektörün Mevcut SYR'si (%)	17,4	16,0	17,1	17,4	16,0	17,1
Senaryo son. sektörün yeni SYR'si³ (%)	16,1	14,6	16	14,9	13,6	15,2

Kaynak: TCMB

(1) Birleşik Fon Bankası ile T. Kalkınma Bankası, İller Bankası ve Eximbank hariçtir.

(2) Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunca, 31 Ekim 2008 tarihli ve 27040 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 105 ve 106 Sıra No.'lu Tebliğler çerçevesinde, bankaların menkul kıymet portföylerini yeniden sınıflandırmalarına bağlı olarak ticari portföylerinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle 2008 yılı Eylül ayı sonuçları bir önceki Rapora göre farklılık göstermektedir.

(3) Senaryolar kapsamında verilen şoklar sonucu gerçekleşen kâr (zarar)'ın yalnızca sermayeyi etkilediği, risk ağırlıklı aktifler üzerinde etkisi olmadığı varsayılmıştır.

III.2.2.1.1. Kur Artışı

2009 yılı Mart ayı itibarıyla bankacılık sektörü, pozisyon fazlası dolayısıyla, Senaryo A ve Senaryo B sonucunda sırasıyla 147,8 milyon TL ve 197 milyon TL kar yazmaktadır. Şoklar sonucu pozisyon açıklarına bağlı olarak zarar eden bankaların zarar tutarının özkaynakları içindeki payı ise 2009 yılı Mart ayı itibarıyla sırasıyla yüzde 0,5 ve 0,7 düzeyinde gerçekleşmektedir (Tablo III.10).

III.2.2.1.2. Faiz Artışı ve Değer Azalışı

i) 2009 yılı Mart ayı itibarıyla Senaryo A ve Senaryo B sonucunda TP cinsinden faiz gelirlerinde azalış meydana gelmektedir. Her iki senaryo sonucunda da faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı 0-1 ay vade dilimindeki pozisyon açığındaki artışa bağlı olarak 2008 yılı Eylül ayına kıyasla bir miktar artmaktadır.

Yabancı parada ise Senaryo A'da, faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı, 2009 yılı Mart ayı itibarıyla 2008 yılı Eylül ayına kıyasla 0-1 ay vade dilimindeki pozisyon açığı tutarındaki artışa bağlı olarak 1-3 vade dilimindeki açık tutarındaki sınırlı azalışa rağmen bir miktar artmaktadır. Senaryo B'de ise 3-6 ay vade dilimindeki pozisyon fazlasındaki artışa bağlı olarak 2009 yılı Mart ayı itibarıyla faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı 2008 yılı Eylül ayına kıyasla bir miktar azalmaktadır.

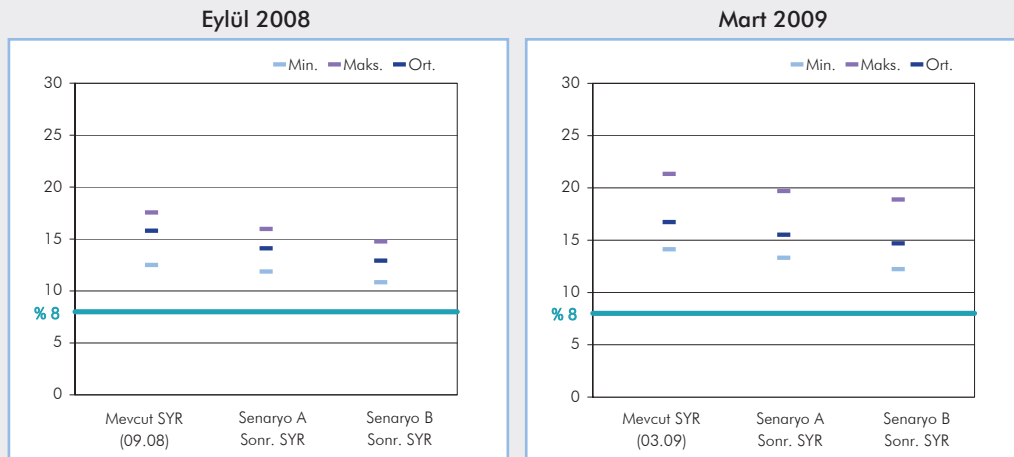
ii) Bilindiği üzere, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunca 31 Ekim 2008 tarihli ve 27040 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 105 ve 106 Sıra No.lu Tebliğler ile TMS 39 ve TFRS 7 Standartlarında 1 Temmuz 2008 tarihinden geçerli olmak üzere yapılan değişiklik ile piyasalarda meydana gelebilecek büyük boyutlu dalgalanmaların bilançolar üzerindeki olumsuz yansımalarını azaltmak amacıyla, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan ve satılmaya hazır finansal varlık olarak sınıflandırılan finansal varlıkların yeniden sınıflandırılmasına imkan verecek değişiklikler yapılmıştır. Bankaların söz konusu imkandan faydalanmasıyla birlikte ticari portföyün büyüklüğü Ekim ayından itibaren önemli ölçüde azalmıştır.

Bu çerçevede, faiz artışlarının Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetlerin piyasa değerinde oluşturacağı kayıplar, 2009 yılı Mart ayında 2008 yılı Eylül ayı ile karşılaştırıldığında önemli derecede azalmaktadır.

iii) Eurobond portföyünde doğacak değer kayıpları, 2008 yılı Eylül ayı ile karşılaştırıldığında her iki senaryo sonucunda da bir miktar azalmaktadır.

Sonuç olarak, 2009 yılı Mart ayı itibarıyla, Senaryo A ve Senaryo B sonucunda ortaya çıkan kayıplar, 2008 yılı Eylül ayına kıyasla azalmaktadır. Sektörün SYR'sinde Senaryo A sonucunda 1,1, Senaryo B sonucunda ise 1,9 puan azalış gerçekleşmekle birlikte, sektörün SYR'si yüzde 8'lik yasal rasyo ve yüzde 12'lik hedef rasyonun üzerinde gerçekleşmektedir.

Grafik III.29.
Senaryoların Banka Bazında Etkisi (İlk 10 Banka)¹

¹) Analize aktif paylarına göre bankacılık sektörünün ilk 10 bankası dahil edilmiştir.

A ve B Senaryolarının aktif paylarına göre ilk 10 bankanın SYR'leri üzerindeki etkileri incelendiğinde, 2009 yılı Mart ayı itibarıyla her iki senaryo sonucunda da maksimum, minimum ve ortalama SYR'lerin yasal sınırın üzerinde kaldığı görülmektedir (Grafik III.29).

Kutu 14.

Finansal Stres Endeksi ve Türkiye'nin Görelî Performansı

Gelişmiş ülkelerin finans piyasalarında başlayıp, derinleşerek küresel sistemin tamamına yayılan finansal krizin etkileri gerek gelişmekte olan gerekse gelişmiş ülkelerin finans piyasalarında gözlenmeye devam etmektedir. Bu süreçte ülkelerin finans piyasalarının maruz kaldıkları stres, özellikle krizin derinleştiği 2008 yılının dördüncü çeyreğinden itibaren yoğunlaşmıştır. Bu kutunun amacı, ülkelerin finans piyasaları üzerinde oluşan baskıların karşılaştırmalı bir analizini yapmak ve Türkiye'nin finansal sistemi için bu baskının alt bileşenlerine değinmektir. Bu kapsamda, finans piyasalarında oluşan stresin bir göstergesi olarak Finansal Stres Endeksi kullanılmaktadır.

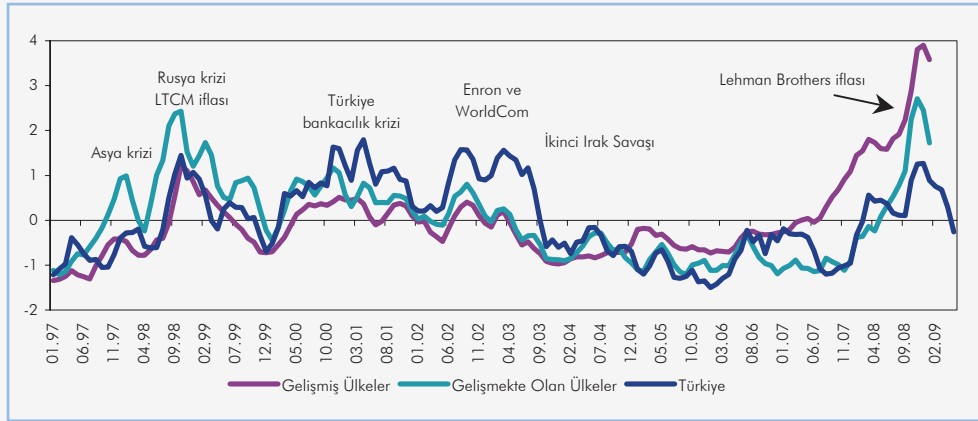
Finansal Stres Endeksi, ülkelerin finans piyasalarının maruz kaldıkları stresin alt bileşenlerini tek bir değışkende toplayarak dönemler ve ülkeler arası karşılaştırma yapılabilmesine olanak veren bileşik bir endekstir. İlk olarak gelişmiş ülkeler için geliştirilen bu endeksin gelişmekte olan ülkeler için olan versiyonu, Danninger ve diğerleri (2009) tarafından oluşturulmuştur¹. Finansal Stres Endeksi, finansal sistemin maruz kaldığı strese kaynak olabilecek beş alt bileşen bir araya getirilerek oluşturulmaktadır. Bu alt bileşenler döviz piyasası, ülke kredi riski, bankacılık sektörü riskliliği, hisse senedi piyasası ve bu piyasaya dair belirsizlik algılamalarıdır.

Finansal Stres Endeksi'nin oluşturulmasında, stres alt bileşenlerinin göstergesi olarak, bu bileşenlere dair çeşitli endeks ve değışkenler kullanılmaktadır. Bu kapsamda, döviz piyasası üzerindeki baskının göstergesi olarak Döviz Piyasası Baskı Endeksi endekse dahil edilmiştir. Bu endeks, döviz kuru ve merkez bankası rezervlerindeki değışimleri kapsamakta olup, döviz kurundaki artış veya merkez bankası rezervlerindeki azalış döviz piyasası üzerindeki baskının arttığı anlamına gelmektedir. Finansal sistemde strese neden olabilecek bir diğer alt bileşen olan ülke kredi riski için JP Morgan tarafından oluşturulmuş gelişmekte olan ülke tahvil endeksi (EMBI Global) kullanılmaktadır. Bu endeksteeki artış, finansal sistem üzerinde ülke kredi riskinden kaynaklanan stresin arttığı anlamına gelmektedir. Finansal Stres Endeksi'nin hesaplanmasında, hisse senedi piyasasındaki stresin göstergesi olarak ise bu piyasadaki getirilere yer verilmektedir. Bu piyasadaki değer kayıpları, finansal sistem üzerindeki stresi artırıcı etki yapmaktadır. Öte yandan, finans piyasasındaki belirsizlik algılamalarının ölçütü olarak, hisse senedi piyasasına ait getiriler için oluşturulmuş modellerden elde edilen ima edilen getiri oynaklıkları kullanılmaktadır. Son olarak, bankacılık sektöründeki stresin göstergesi olarak ise CAPM çerçevesinde hesaplanan bankacılık sektörü betası kullanılmıştır. Hisse senedi piyasasında aşağı yönlü hareketin gözlemlendiği dönemlerde bankacılık sektörü betasının "1" değerinin üzerinde gerçekleşmesi, bankacılık sektörünün görelî riskliliğinin arttığı anlamına gelmektedir. Tüm bu alt kalemler, endeksin hesaplanması sırasında bir araya getirilmekte ve tek bir bileşik endeks olan Finansal Stres Endeksi'ni oluşturmaktadırlar.

Gelişmekte olan ülkeler, Türkiye ve gelişmiş ülkeler için hesaplanmış olan finansal stres endekslerinin tarihsel seyri Grafik 1'de gösterilmektedir². Son finansal krize kadar, küresel oynaklık dönemlerinde, gelişmekte olan ülkelerin finansal sistemlerindeki stres artışı, gelişmiş ülkelere göre daha fazla olmuştur (Grafik 1). Bunun sebebi, geçmiş dönemlerde gelişmekte olan ülkelerin gerek finansal sistemlerinin gerekse reel ekonomilerinin şoklar karşısındaki

kırılganlıklarının yüksek seviyelerde bulunmasıdır. Nitekim, son kriz bir yana bırakılacak olursa, geçmiş küresel krizlerin birçoğu gelişmekte olan ülkeler kaynaklıdır. Bu açıdan bakıldığında, son dönemde yaşanan finansal kriz, kökenlerinin gelişmiş ekonomilerde olması dolayısıyla diğer birçok krizden ayrılmaktadır. Bunun sonucunda, finansal kriz sürecinde, gelişmekte olan ülkelerin finans piyasalarındaki stres artışı, gelişmiş ülkelere göre daha geç gözlenmeye başlanmış ve görece olarak sınırlı kalmıştır (Grafik 1).

Grafik 1. Finansal Stres Endeksleri¹

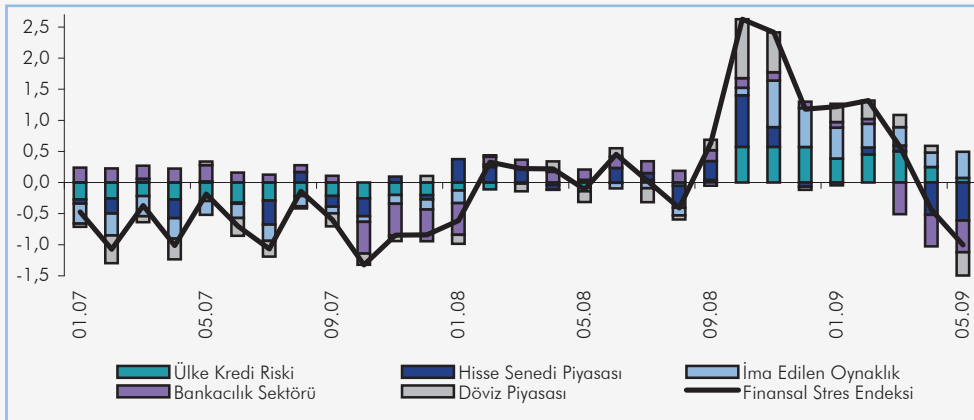

Kaynak: TCMB, IMF

(1) Endekslerin standardize edilmiş üç aylık hareketli ortalama değerleridir. Türkiye endeksi 20 Mayıs'ta güncellenmiştir.

Öte yandan, Türkiye için oluşturulan Finansal Stres Endeksi, gelişmekte olan ülkeler için oluşturulmuş endeksle karşılaştırıldığında, Türkiye'nin finans piyasalarındaki stresin, küresel stres dönemlerinde, gelişmekte olan ülke ortalamalarının üzerinde arttığı görülmektedir. Bu durum, Türkiye'de bankacılık krizinin yaşandığı 2001 yılı ile ikinci Irak Savaşı'nın gerçekleştiği 2003 yılında daha da belirginleşmiştir. Mevcut finansal krizde ise Türkiye'nin Finansal Stres Endeksi diğer gelişmekte olan ülkelere göre daha olumlu bir performans sergilemiştir: Türkiye için oluşturulmuş Finansal Stres Endeksi, gelişmekte olan ülkeler ortalamasına göre daha az artış ve son dönemde daha belirgin bir düşüş göstermiştir.

Grafik 2 . Finansal Stres Endeksi-Türkiye'nin Bileşenleri

Kaynak: TCMB, IMF

Türkiye'nin finans piyasalarındaki stres artışının görece olarak sınırlı kalmasının olası sebepleri için Finansal Stres Endeksi'nin alt bileşenlerini incelemek gerekmektedir. Krizin derinleştiği 2008 yılının Eylül ayından itibaren, stres artışının öncelikle hisse senedi ve döviz piyasalarında ortaya çıktığı görülmektedir (Grafik 2). Ayrıca, ülke kredi riskindeki artış da bu dönemde finansal stresin artışına katkıda bulunmuştur. Eylül ve Ekim aylarını takip eden dönemlerde ülke riskliliği stres kaynağı olmaya devam ederken, ilk şokun ardından hisse senedi ve döviz piyasalarından kaynaklanan finansal stres azalmış, bunların yerini belirsizlik algılamalarındaki artış almıştır. Bu dönemde, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin bankacılık sektörü, bu ülkelerin finansal sistemleri üzerinde yüksek miktarda baskı oluştururken, Türkiye için oluşturulmuş Finansal Stres Endeksi incelendiğinde, bu baskının düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir. Bankacılık sektörü kaynaklı stres artışının sınırlı kalmasının ardında, diğer birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin aksine, Türk bankacılık sektörünün riskleri sınırlı, sağlam bir yapıya sahip olması yatmaktadır. Bu durumla uyumlu biçimde, finansal stresin azalma eğilimine girdiği 2009 yılında, bankacılık sektörü, hisse senedi piyasasındaki olumlu görünümle birlikte bu eğilimin temel belirleyicilerinden olmuştur.

(1) Danninger, Balakrishnan, Elekdağ, ve Tytell (2009), World Economic Outlook (Nisan).

(2) Grafik 1, standardize edilmiş endeksleri göstermektedir. Bir başka deyişle, endeksin 2 değerini alması, endeksin uzun dönem ortalamasından 2 standart sapma daha yüksek bir seviyede olduğu anlamına gelmektedir.

III.3. Likidite Riski

Küresel finans piyasalarında risk algılamalarındaki bozulma ve güven kaybı nedeniyle yaşanan likidite sıkışıklığının ülkemiz piyasalarına yansımaları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın aldığı tedbirlerin de etkisiyle sınırlı olmuştur.

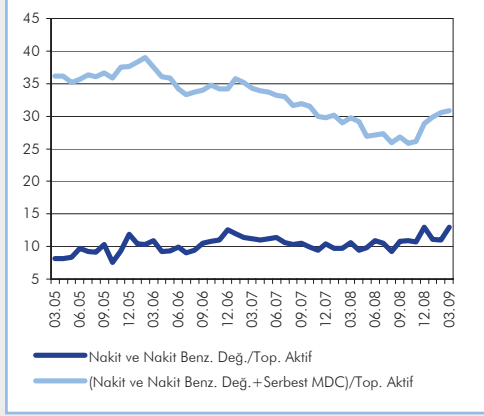
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türk Lirası likiditesini doğrudan kontrol edebildiğinden, gerekli likiditeyi sağlayarak piyasaların akışkanlığını destekleyebilmektedir. Önümüzdeki dönemde de piyasada Türk Lirası likidite sıkışıklığı arttığı takdirde operasyonel yapının değiştirilmesiyle teknik faiz indirimine gidilmesi, repo işlemleri ile fonlama vadesinin uzatılması ve gerektiğinde ikinci el piyasadaki doğrudan DİBS alımları ve Türk Lirası zorunlu karşılıkların sınırlı ölçüde indirilmesi gibi tedbirler gündeme alınabilecektir.

Diğer taraftan, döviz likiditesinde daha çok dış dünya koşulları belirleyici olsaydı da, Bankamız döviz piyasasının sağlıklı bir şekilde çalışması ve bankaların döviz likidite yönetimlerinin güçlendirilmesi amacıyla da gerekli tedbirleri almaktadır.

Bu çerçevede, raporun bir önceki sayısında belirtilen tedbirlere ek olarak, yabancı para zorunlu karşılık oranı 2 puan azaltılarak, bankacılık sistemimize yaklaşık 2,5 milyar ABD doları ek döviz likiditesi sağlanmış, Döviz ve Efektif Piyasaları-Döviz Depo Piyasası'ndaki işlem vadeleri 3 aya kadar uzatılmış ve Merkez Bankası taraflı işlemlerde borç verme faiz oranı ABD doları için yüzde 7'den yüzde 5,5'e, euro için yüzde 9'dan yüzde 6,5'e düşürülmüş, günlük 50 milyon ABD doları tutarındaki döviz satım ihaleleri yoluyla piyasaya toplam 900 milyon ABD doları likidite sağlanmıştır.

Önümüzdeki dönemde de, döviz likidite sıkışıklığı arttığı takdirde dalgalı döviz kuru rejimi ile çelişmeyecek şekilde döviz satım ihalelerine başlanması veya döviz piyasasına doğrudan müdahale edilmesi, bankaların Döviz ve Efektif Piyasalarında işlem yapma limitlerinin artırılması, Döviz Depo Piyasasında borçlanma vadelerinin uzatılması ve borç verme faiz oranlarının düşürülmesi, yabancı para zorunlu karşılık oranlarının sınırlı bir miktar daha indirilmesi gibi tedbirler gündeme alınabilecektir.

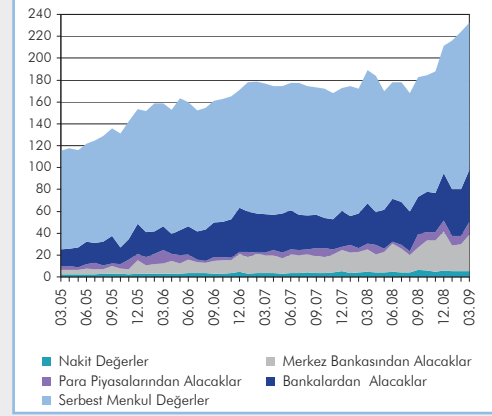
Grafik III.30.
Temel Likidite Göstergeleri (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Nakit ve Nakit Benzeri Değerler=Nakit Değerler + TCMB'den Alacaklar + Para Piyasalarından Alacaklar +Bankalardan Alacaklar.
(2) Serbest MDC=Teminata ve Repo İşlemine Konu Olmayan Menkul Değerler Toplamı.

Grafik III.31.
Likit Aktiflerin Dağılımı (Milyar TL)

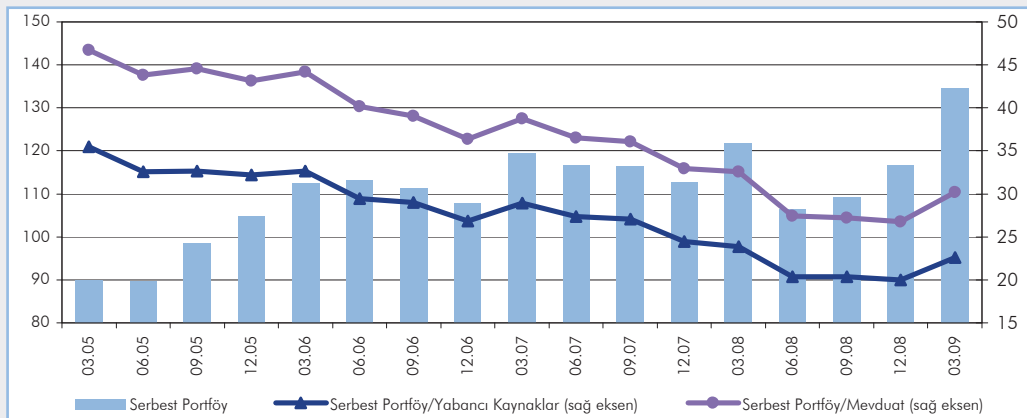
Kaynak: BDDK-TCMB

Bankacılık sektörünün temel likidite göstergeleri incelendiğinde, nakit ve nakit benzeri değerlerden oluşan likit varlıkların toplam varlıklara oranı, 2008 yılı Eylül ayına kadar genelde yatay bir seyir izlemiş, ancak bu tarihten sonra artış eğilimine girmiştir (Grafik III.30).

Teminata veya repoya konu olmayan serbest menkul değerlerin dikkate alınması durumunda oranın, 2008 yılı Eylül ayına kadar azalmaya devam ettiği görülmekle birlikte, bu tarihten itibaren serbest menkul değerlerin etkisi ile artış eğilimine girdiği gözlenmiştir (Grafik III.30).

Likit aktiflerin en büyük kalemini oluşturan serbest menkul değerlerin son dönemlerdeki artışı dikkat çekmektedir. Bu gelişmede, bankaların kredi kullandırma iştahındaki azalmaya bağlı olarak, devlet iç borçlanma senetlerine yönelmeleri etkili olmuştur (Grafik III.31).

Grafik III.32.
Teminatların Yükümlülükleri Karşılama Oranı¹ (Milyar TL, %)

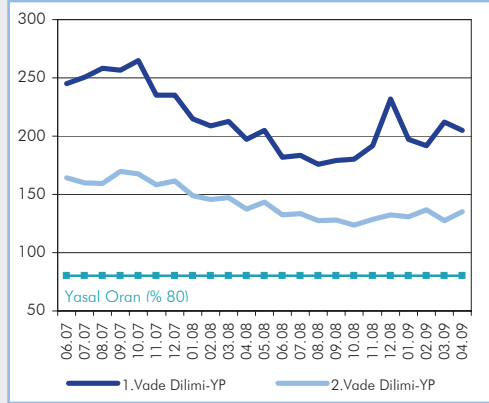

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Bu hesaplama katılımcı bankaların dahil edilmediği.

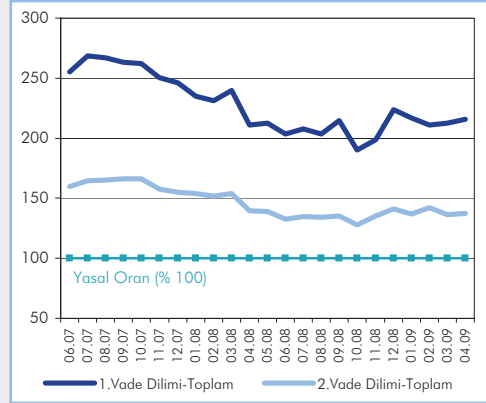
Geçici bir likidite sıkışıklığı durumunda, Merkez Bankası tarafından bankalara likidite temini için kabul edilebilecek teminatlar arasında yer alan serbest menkul değerlerin yabancı kaynaklara oranı ve serbest menkul değerlerin mevduata oranı 2008 yılı ikinci yarısından sonra yatay bir seyir izlemiştir. Söz konusu oranlar, 2009 yılı Mart ayında serbest menkul değerlerin artışına bağlı olarak sırasıyla yüzde 23 ve yüzde 30 seviyesine yükselmiştir (Grafik III.32).

Grafik III.33.
YP Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.34.
Toplam Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'e göre hesaplanan bankacılık sektörünün likidite yeterlilik oranları, 1. ve 2. vade dilimleri¹² için hem toplamda hem yabancı parada, 2008 yılının son çeyreğine kadar düşüş eğiliminde iken, bu dönemden sonra artış göstermiştir (Grafik III.33 ve Grafik III.34).

Kutu 15.

"Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" te Yapılan Değişiklik

23.01.2009 tarih ve 27119 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik"le;

- "Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler (VKET)" altında bulunan T.C. Kamu Borçlanma Senetleri (vadesi dikkate alınmayanlar)" hesabı ile "Repo İşlemlerine Konu Olan Menkul Değerler" hesabı ve "Menkul Kıymet Ödünç Piyasasından Alacaklar ve Serbest Kalacak Teminatlar" hesabının dikkate alınma oranı yüzde 80 olarak değiştirilmiştir.
- Yabancı para likidite yeterlilik oranı hesaplamasında dövize endekli varlık ve yükümlülüklerin yüzde 45 dikkate alınma oranı ile onsekiz ay süreyle varlık ve yükümlülükler ilave edilmesine imkan sağlanmıştır.

Yapılan bu değişikliklerle, bankaların likidite yönetimlerine esneklik sağlanmıştır.

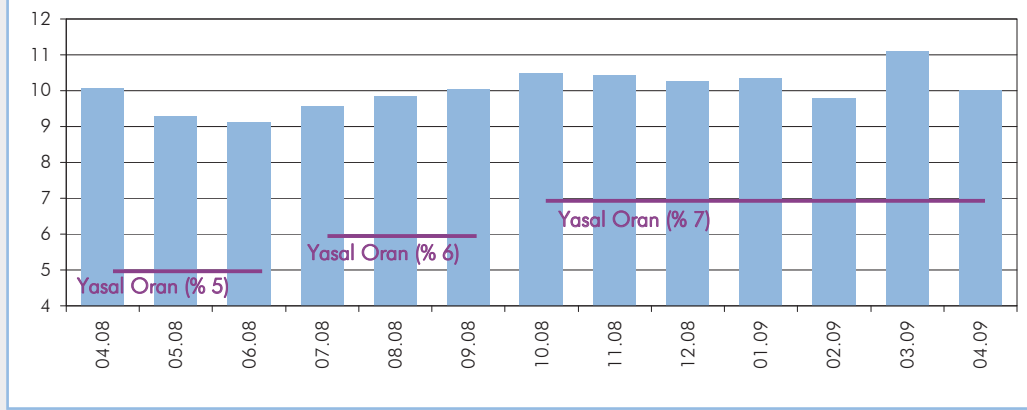
5 Nisan 2008 tarihinde söz konusu Yönetmelik'te yapılan değişikliklerle getirilen ve stok değerler ile yüzde yüz dikkate alınma oranı üzerinden hesaplanan likidite yeterlilik rasyosunun da yasal oran olan yüzde 7'nin üzerinde seyrettiği görülmektedir (Grafik III.35).

¹² Varlık ve yükümlülüklerden vadeye kalan süresi 0 ile 7 gün arasında olanlar 1. vade dilimini, 0 ile 31 gün arasında olanlar ise 2. vade dilimini oluşturmaktadır.

Grafik III.35.

Bankacılık Sektörünün Stok Değerler Üzerinden Hesaplanan Varlık ve Yükümlülüklerle İlişkin Likidite Yeterlilik Oranı (%)

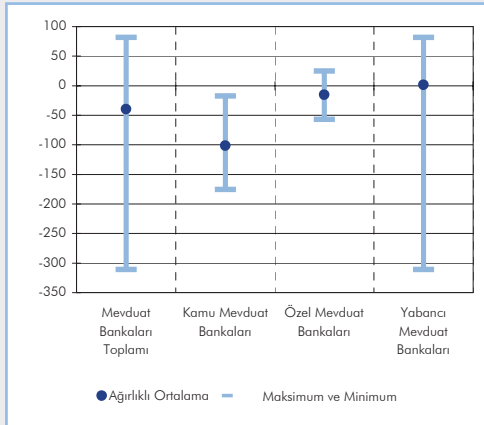

Kaynak: BDDK-TCMB

2009 yılı Mart ayı itibarıyla sektörün fonlama pozisyonu incelendiğinde, kamu bankalarının fonlama fazlasının yüksek olduğu görülmektedir. Yabancı bankaların ise yabancı ortaklarından fonlanmaları dolayısıyla fonlama açığı oluşmaktadır (Grafik III.36). Bankacılık sektörünün en önemli kaynağı mevduat olup, bu durum bankaların bankalararası fonların oynaklığına olan duyarlılığını kısıtlamaktadır (Grafik III.37). 2008 yılı başından itibaren azalma eğiliminde olan mevduat bankaları toplam fonlama fazlası, Ekim ayından itibaren artan bir seyir izleyerek, 2009 yılı Mart ayı itibarıyla 94,3 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Grafik III.36.

Fonlama Fazlası (Açığı) (%)^{1,2}
(Mart 2009)

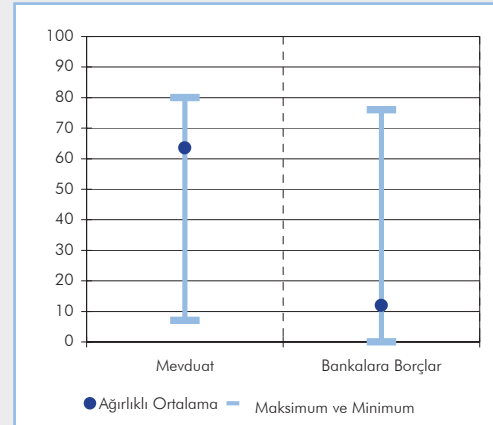

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Fonlama Fazlası (Açığı) = (Krediler-Mevduatlar)/Krediler
(2) TMSF bünyesindeki banka dahil edilmemiştir.

Grafik III.37.

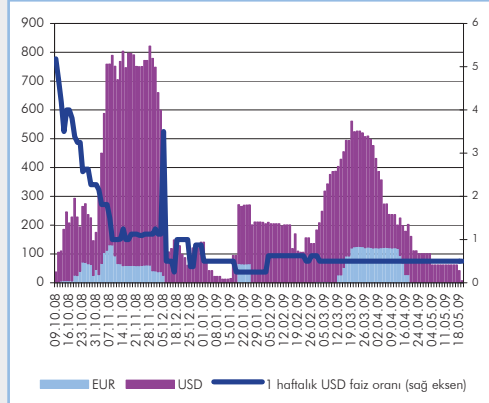
Toplam Aktifler İçindeki Payına Göre
Fonlamanın Yapısı (%) (Mart 2009)

Kaynak: BDDK-TCMB

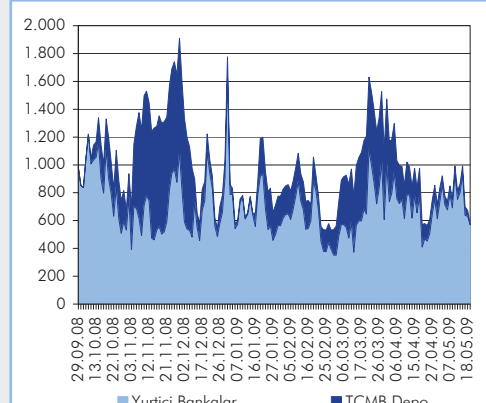
9 Ekim 2008 tarihinde yeniden faaliyete başlayan Merkez Bankası Döviz ve Efektif Piyasaları Döviz Depo Piyasası işlem hacimleri 2009 yılı Ocak ayından Nisan ayına kadar artış gösterirken, bankaların 2009 yılı Nisan ayında kendi aralarındaki işlemleri tekrar arttırdıkları gözlenmektedir. Söz konusu dönemde faiz oranının ise yatay bir seyir izlediği görülmektedir (Grafik III.38, Grafik III.39).

Grafik III.38.
Toplam Döviz ve Efektif Piyasaları Döviz Depo Piyasası İşlemleri ve Faiz Oranı (Milyon ABD doları, %)

Kaynak: TCMB

Grafik III.39.
Yabancı Para Bankalararası İşlemler (Milyon ABD doları)

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankacılık sektörünün temel fon kaynağının mevduat olması ve dolayısıyla toptan kaynaklar olarak nitelendirilen bankalararası fonlara bağımlılığının düşük olması, likidite riski açısından sektöre önemli bir koruma sağlamaktadır. Ayrıca, 2008 yılının son çeyreğinden bu yana bankaların temel likidite göstergelerinin yukarı yönlü hareketi ve serbest menkul değerlerinin artışı likidite açısından olumlu değerlendirilmektedir.

III.4. Finansal Sağlık Endeksi

Finansal Sağlık Endeksi (FSE), bankacılık sektörünün finansal yapısının sağlamlığının ne yönde hareket ettiğine ilişkin bir "bileşik gösterge" oluşturmak amacıyla hesaplanmaktadır. Endeksin oluşturulmasında; aktif kalitesi, likidite, kur riski, faiz riski, kârlılık ve sermaye yeterliliği endeksleri olmak üzere altı alt endeks kullanılmıştır. Her bir alt endeks için de bankacılık sektörünün risklerini ve kırılganlıklarını yansıtacak rasyolar seçilerek, bunlar belli ağırlıklar çerçevesinde endeksi oluşturmuştur (Tablo III.11).

Tablo III.11 Finansal Sağlık Alt Endeksleri

	Göstergeler	Endekse Etkinin Yönü	Ağırlık
Aktif Kalitesi	Brüt Takipteki Alacaklar / Brüt Kredi	negatif	0,33
	Net Takipteki Alacaklar / Özkaynaklar	negatif	0,33
	Duran Aktifler/Toplam Aktifler ¹	negatif	0,33
Likidite	Likit Aktif / ToplamAktif ²	pozitif	1,00
Kur Riski	Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu/Özkaynaklar ³	negatif	0,50
	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu/Özkaynaklar ^{3,4}	negatif	0,50
Faiz Riski	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
Kârlılık	Net Kâr / Toplam Aktif	pozitif	0,50
	Net Kâr / Özkaynaklar	pozitif	0,50
Sermaye Yeterliliği	Serbest Sermaye / Toplam Aktif ⁶	pozitif	0,50
	Sermaye Yeterliliği Rasyosu	pozitif	0,50

(1) Duran Aktifler; iştirak, bağlı ortaklık, elden çıkarılacak kıymetler, sabit kıymetler ve net takipteki alacaklar toplamından oluşmaktadır.

(2) Likit Aktifler; nakit değerler, Merkez Bankası, piyasalar, bankalar ve ters repo işlemlerinden alacaklar toplamından oluşmaktadır.

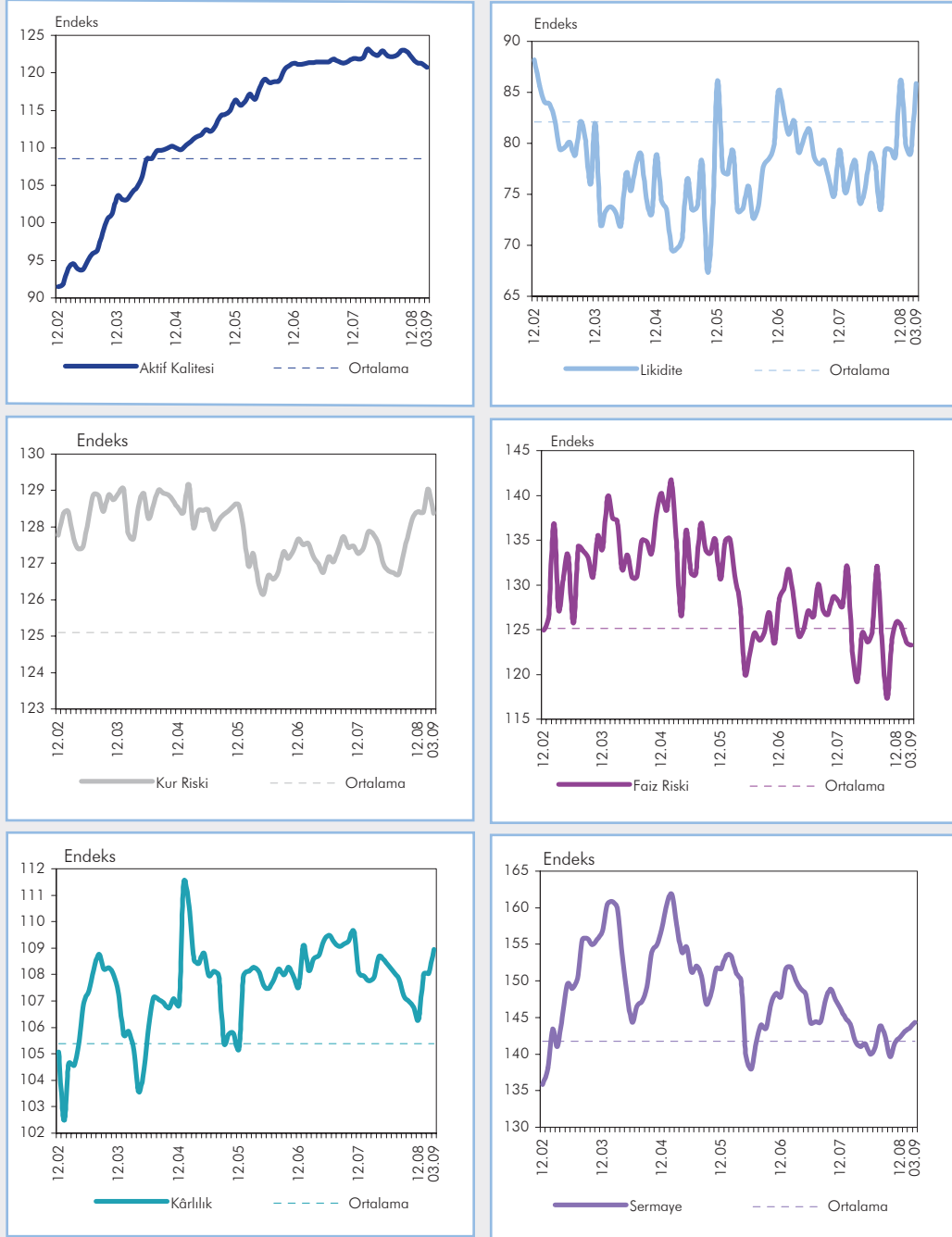
(3) Özkaynaklar, yasal özkaynak tanımını olup, bilançonun pasifinde yer alan özkaynak tanımından farklıdır. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(4) Bilanço içi yabancı para pozisyonu ile bilanço dışı kalemlerin toplanması ile yabancı para net genel pozisyonu elde edilmektedir. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(5) Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(6) Serbest sermaye, özkaynak tutarından duran aktiflerin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

Grafik III.40.
Finansal Sağlık Alt Endeksleri¹ (1999=100)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Kullanılan ortalamalar, ilgili alt endekslerin Aralık 1999–Mart 2009 ortalamasıdır.

FSE'yi oluşturan alt endeksler incelendiğinde (Grafik III.40);

i. Aktif Kalitesi Endeksi: 2007 yılı sonunda 121,9 olan aktif kalitesi endeksi, 2008 yılı sonunda yatay seyirini koruyarak 122 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılı Mart ayında ise net TGA'nın öz kaynaklara oranı ve takibe dönüşüm oranının artması nedeniyle 120,8'e gerilemiştir.

ii. Likidite Endeksi: 2007 yılı sonunda 79,3 olan likidite endeksi, likit aktiflerin toplam

aktifler içerisindeki payının artması nedeniyle 2008 yılı sonunda 86,2'ye yükselmiş, 2009 yılı Mart ayında ise başta merkez bankasından alacaklar olmak üzere likit varlıklardaki azalış sonucu 85,9'a gerilemiştir.

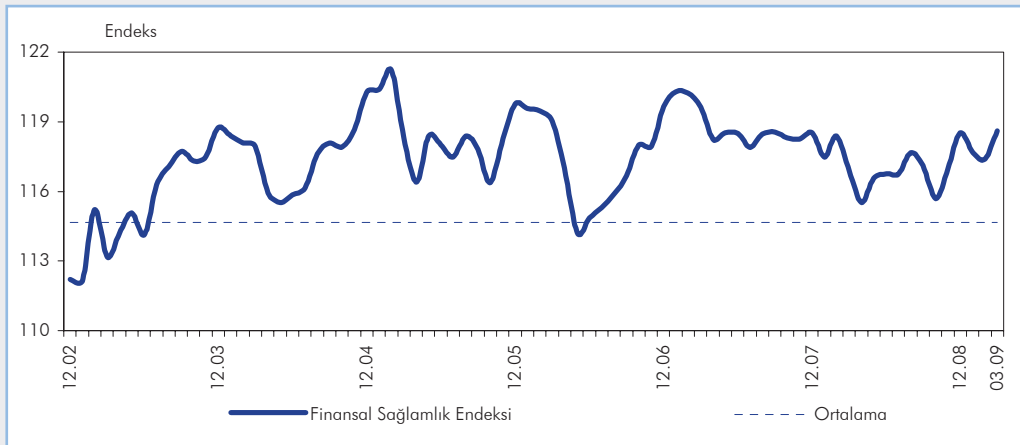
iii. Kur Riski Endeksi: 2007 yılı sonunda 127,3 olan kur riski endeksi, özellikle bilanço içi açık pozisyonun özkaynaklara oranının küçülmesi sonucu 2008 yılı sonunda 128,4'e yükselmiştir. 2009 yılı Mart ayında ise aynı seviyesini koruduğu görülmektedir.

iv. Faiz Riski Endeksi: 2007 yılı Aralık ayında 128,3 olan faiz riski endeksi, 2008 yılı sonunda yabancı para faize duyarlı açıktaki azalışa rağmen Türk parası cinsinden faize duyarlı açıktaki artışın etkisiyle azalarak, 125,8 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılı Mart ayında ise hem yabancı para hem de Türk parası cinsinden 1 aya kadar faize duyarlı aktifler ile pasifler arasındaki farkın özkaynaklara oranının yükselmesi sonucu endeks 123,3'e gerilemiştir.

v. Kârlılık Endeksi: 2007 yılı sonunda 108,1 olarak gerçekleşen endeks, bankacılık sektörünün özkaynak ve aktif kârlılıklarının azalmasına bağlı olarak 2008 yılı sonunda son üç yılın en düşük değerini almış ve 106,3 olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, 2009 yılı Mart ayında endeksi oluşturan her iki rasyonun da yükselmesi sonucu 108,9 değerini almıştır.

vi. Sermaye Yeterliliği Endeksi: 2007 yıl sonu itibarıyla 146,3 olan endeks, sermaye yeterliliği rasyosu ve serbest sermayenin toplam aktiflere oranındaki düşüşe bağlı olarak 2008 yılı sonunda 142,3'e gerilemiştir. 2009 yılı Mart ayında ise endeksi oluşturan rasyolardaki artışa bağlı olarak 144,3'e yükselmiştir.

Grafik III.41.
Finansal Sağlık Endeksi¹ (1999=100)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Kullanılan ortalama, finansal sağlık endeksinin Aralık 1999-Mart 2009 ortalamasıdır.

Bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak izlediğimiz Finansal Sağlık Endeksi, 2007 yılı sonunda 118,5 olarak gerçekleşmiş, sonrasında dalgalı bir seyir izlese de 2008 yılı sonunda tekrar 2007 yılı sonu değerine ulaşmıştır. 2009 yılı Mart ayında ise 2008 yılı sonuna göre kârlılık ve sermaye yeterliliği alt endekslerindeki yükselişe bağlı olarak çok kısıtlı bir artış göstererek, 118,6 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.41).